

په ساده ژوند کې ستره واکمني

دا کتاب د سعودي عربستان د پخواني پاچا، شاه فيصل
بن عبدالعزيز «رحمه الله» ژوند، فکر او کارنامې خپري.

Ketabton.com

لیکوال: جوهر جبران

کال: ۱۳۹۸ هـ.ش

په ساده ژوند کې ستره واکمني

ليکوال: جوهر جبران

کال: ۱۳۹۸ هـ.ش

JIBRAN

PRIVATE LIBRARY

جبران شخصي کتابتون

په ساده ژوند کې ستره واکمني

د کتاب پیژندنه

د کتاب نوم: په ساده ژوند کې ستره واکمني

لیکوال: استاد جوهر جبران

خپرنډوی: جبران شخصي کتابتون

کمپوز: په خپله لیکوال

ډیزاین: انجنیر گوهر جبران

چاپ کال: ۱۳۹۸ل

د چاپ شمېر: ۱۰۰

د چاپ لړ: (۲۱)

د چاپ وار: لومړی

واټسپ او اړیکه: +93 707604044

د چاپ حقوق له لیکوال سره خوندي دي

ترلاسه کیدو ځای

لړليک

مخ	عنوان
1.....	لومړۍ څپرکۍ
1.....	سريزه
5.....	دوهم څپرکۍ
5.....	د شاه فيصل زېږون او کورنۍ شاليد
8.....	درېيم څپرکۍ
8.....	زده کړې او د شخصيت جوړونه
10.....	شخصي ژوند
11.....	د ملک فيصل مېرمنې داوې
12.....	اولادونه او د هغوی رول
13.....	د فيصل زامنو لوړې دولتي دندې لرلې:
14.....	ژبې او شخصيت
15.....	څلورم څپرکۍ
15.....	واک ته رسېدل
17.....	وليعهدۍ او لومړۍ وزيرۍ
18.....	د غلامۍ لغوه کول
19.....	پاچاهي
20.....	د شاه فيصل په اړه د سياسي مشرانو او ولسمشرانو نظريات
20.....	۱. د امريکا د ولسمشرانو دريځ
20.....	۲. د لوېديځو ډيپلوماټانو نظر
21.....	۳. د اسلامي هېوادونو مشران

په ساده ژوند کې ستره واکمني

21.....	۴. د نړيوالو سياسي څپر ونکو او تاريخ پوهانو نظر
22.....	۵. د شخصيت او مشر تابه ځانگړتياوې
22.....	۶. د نړيوالو اړيکو پر دريځ
23.....	د شاه فيصل په اړه د عربي پوهانو نظريات
23.....	۱ د اصلاحاتو پر وړاندې دريځ
23.....	۲ د اسلامي وحدت او فلسطين ملاتړ
23.....	۳ د اخلاقي سياست اهميت
23.....	۴ د نړيوالو اړيکو پر دريځ
24.....	۵ د تېلو سياست او نړيوال اغېز
24.....	۶ د تعليم او بنڅو د حقونو ملاتړ
25.....	۷ د شخصيت ځانگړتياوې
25.....	۸ د تاريخ او نړيوالو لپاره ميراث
26.....	پنځم څپر کې
26.....	کورني اصلاحات او پر مختگ
26.....	اقتصادي پراختيا
27.....	د کرنې پراختيا
28.....	د ترانسپورټ پراختيا
29.....	پوځي پراختيا
29.....	د کودتا مخنيوی
29.....	بهرنۍ پاليسي او د فلسطين ملاتړ
30.....	د رمضان جگړه او د نفتو سياست
33.....	د انجونو د زده کړې اجازه؛ د شاه فيصل د زړورتيا داستان
36.....	شپږم څپر کې
36.....	د اسلامي نړۍ لپاره هڅې

په ساده ژوند کې ستره واکمني

- 37..... د اسلامي نړۍ لپاره د شاه فيصل بن عبدالعزيز هڅې
- 37..... ۱. د اسلامي وحدت نظريه او فکري بنسټ
- 37..... ۲. د اسلامي کنفرانس سازمان (OIC) بنسټ اېښودل
- 38..... ۳. د فلسطين او بيت المقدس دفاع
- 38..... ۴. د تېلو کارول د اسلامي امت د هڅې لپاره
- 39..... ۵. له لوېديځ سره خپلواک اسلامي سياست
- 39..... ۶. د اسلامي هويت پياوړتيا
- 39..... ۷. د اسلامي نړۍ لپاره فکري ميراث
- 40..... اووم څپر کې
- 40..... د فلسطين قضيه په اړه دريځ
- 40..... د فلسطين قضيه په اړه د شاه فيصل دريځ
- 40..... ۱. د فلسطين قضيه د اسلامي او انساني مسئلې په توگه
- 41..... ۲. د نړيوالو فورمونو او سازمانونو له لارې ملاتړ
- 41..... ۳. اقتصادي ملاتړ او د تېلو سياسي ځواک
- 42..... ۴. د فلسطين قضيه د اسلامي وحدت لپاره وسيله
- 42..... ۵. د فلسطين د انساني حقونو مدافع
- 43..... ۶. د لوېديځ پر وړاندې سياسي دريځ
- 43..... ۷. د فلسطين قضيه د اسلامي سياست لپاره درس
- 44..... اتم څپر کې
- 44..... د تېلو سياست او نړيوال اغېز
- 44..... په عربستان کې د تېلو داستخراج داستان
- 44..... ۱. د تېلو د موندنې لومړني پړاوونه
- 44..... ۲. د لومړنيو شاهونو پرانيستل
- 45..... ۳. د تېلو داستخراج پراختيا (۱۹۴۰-۱۹۵۰م کاله)

په ساده ژوند کې ستره واکمني

۴. د سعودي عربستان د تېلو ملي کول (۱۹۷۰م لسيزه) 45
۵. د تېلو د بازار داغېز ستراتيژي 46
۶. د تېلو د توليد عصري تکنالوژي 46
۷. د تېلو د ذخاير و ساتنه او نړيوال بازارونه 47
۸. د تېلو د صادراتو نړيوال اغېز 47
۹. د تېلو صنعت د داخلي اقتصاد د پراختيا وسيله 47
۱۰. نن ورځ او دراتلونکي پلانونه 48
- د شاه فيصل د تېلو سياست او نړيوال اغېز - ۱۰ مهمې موضوعات 49
۱. د تېلو د بنسټيزو سرچينو کنټرول 49
۲. د ۱۹۷۳م کال تېلو بنديز 49
۳. د اسلامي نړۍ لپاره اقتصادي ځواک 49
۴. د تېلو نړيوال قيمتونه او اقتصادي اغېز 49
۵. د غرب پر وړاندې سياسي فشار 50
۶. د تېلو د عوايدو د عادلانه ویش هڅې 50
۷. د اسلامي امت لپاره د اقتصادي خود کفايت هڅې 50
۸. نړيوالو ته د تېلو د ستراتيژيک ارزښت ښودنه 51
۹. د تېلو سياست د فلسطين ملاتړ سره تړاو 51
۱۰. د تېلو سياست د معاصر نړيوال سياست اغېز 51
- د شاه فيصل واکمني پر مهال د افغانستان وضعيت او اړيکې 52
- د افغانستان او سعودي عربستان اړيکې 52
- د شاه فيصل لخوا جوړې شوې ودانۍ، جوماتونه او مدرسې 53
۱. شاه فيصل جومات، رياض 54
۲. شاه فيصل جومات، مکه او مدينه 55
۳. شاه فيصل اسلامي کتابتون، جده 55

په ساده ژوند کې ستره واکمني

۴. شاه فيصل اسلامي مرکز، قاهره 56
۵. شاه فيصل مدرسه، کابل 57
۶. شاه فيصل پوهنتون او جومات، اندونيزيا 57
۷. شاه فيصل جومات، لندن 57
۸. شاه فيصل اسلامي مرکز، نيويارک 58
۹. شاه فيصل مدرسه، عمان 59
۱۰. شاه فيصل اسلامي فرهنگي مرکز، دمشق 60
۱۱. شاه فيصل جومات، اسلام آباد 61
۱۲. شاه فيصل مدرسه، کراچي 61
۱۳. شاه فيصل اسلامي مرکز، لاهور 61
۱۴. شاه فيصل د پوهې او فرهنگي مرکز، پېښور 62
۱۵. شاه فيصل جومات، نايروبي، کينيا 62
۱۶. شاه فيصل مدرسه، دارالسلام، تانزانيا 63
۱۷. شاه فيصل اسلامي مرکز، خېرو، سوډان 63
۱۸. شاه فيصل جومات او مدرسه، موزامبيق 63
۱۹. شاه فيصل فرهنگي او اسلامي مرکز، سوېلي افريقا 63
- نهم خپر کی 64
- د شاه فيصل شهادت 64
- لسم خپر کی 68
- پايله 68
- وړانديزونه 70
- ماخذونه 72
- د اسلامي زده کړو او ودانيو منابع 73
- د سياسي او نړيوالو اړيکو منابع 73

په ساده ژوند کې ستره واکمني _____

- 73..... د جوماتونو، مدرسو او فرهنگي مرکزونو جوړونې منابع
- 73..... د افغانستان، پاکستان او افریقا ودانیو او تعلیمي مرکزونو منابع
- 74..... د تېلو سیاست، نړیوال اغېز او اقتصادي منابع
- 74..... د شاه فیصل شهادت او امنیت منابع
- 75..... مهمې یادونې

په ساده ژوند کې ستره واکمني

لومړۍ څپرکي

سريزه

شاه فيصل بن عبدالعزيز رحمه الله يوازې د واک او شتمني خاوند نه و، بلکې د ساده ژوند يوه بې ساري بېلگه وه. عربي سرچينې نښي چې هغه به ډېر وخت عادي عربي کالي اغوستل، له تجلې ماڼيو سره مينه نه درلوده او خپل ژوند يې د ديني تربيت او تقوا پر بنسټ تنظيم کړی و. دغه ساده گي د خلکو په زړونو کې باور لا زيات کړی و، ځکه يې بنودله چې واک او شتمني د شخصيت اصلي ارزښت نه دی (Lacey, 2009).

شاه فيصل د شپې ناوخته وينې پاتې کېده او د هېواد د اسنادو، راپورونو او ليکونو مطالعه به يې په خپله کوله. هغه باور درلود چې مشر بايد د هېواد هره خبره خپله درک کړي او يوازې د سلاکارانو پر خبرو تکیه ونه کړي. (Vassiliev, 2013)

د لوېديځو مشرانو سره د خبرو پر مهال شاه فيصل تل مؤدب او کلک دريځ درلود. روايت دی چې کله يوه لوېديځه ډيپلوماټ ترې د اسرئيلو د ملاتړ غوښتنه وکړه، نوموړي په ساده خو قوي جمله ځواب ورکړ: «موږ خپله قبله نه شو بدلولاى.» دا جمله د هغه د قوي اسلامي هويت او اصولو څرگندونه ده. (Al-Rasheed, 2010)

شاه فيصل د انگليسي ژبې پوهه لرله، خو بيا هم په رسمي غونډو کې يې هڅه کوله چې عربي وکاروي. هغه عربي ژبه د اسلامي هويت او فرهنگي خپلواکۍ نښه گڼله او باور يې درلود چې مشر بايد خپلې ژبې ته وياړ ولري. (Al-Farsy, 2001)

په ساده ژوند کې ستره واکمني

د ۱۹۷۳م کال د تېلو بندیز د شاه فیصل یوه مشهوره پرېکړه وه، چې یوازې اقتصادي اقدام نه و، بلکې د اسلامي اخلاقي اصولو څرگندونه یې هم وه. نوموړي ویلي و: «هغه تېل چې د مسلمانانو پر ضد د وسلې په توګه کارول کېږي، مور یې نه شو پلورلای.» دغه دريځ د هغه د نړیوال سیاست، اخلاقي مسؤلیت او د اسلامي نړۍ د ملاتړ نښه وه. (Yergin, 2011)

شاه فیصل د چاپلوسی سخت مخالف و. هغه به خپلو وزیرانو ته ویل چې رښتیا ووايي، که څه هم تر څو وي. عربي لیکوالان ټینګار کوي چې د همدې اصل له امله ډېر خلک هغه عادل او ریښتیني مشر ګڼي. (Vassiliev, 2013)

د بنڅو د زده کړې په اړه شاه فیصل داسې فکر درلود چې هم د زمان غوښتنو ته ځواب وواو هم د دیني ارزښتونو ساتنه وکړي. هغه ویلي و: «هغه مور چې لوستې نه وي، راتلونکي نسل نیمګړی روزي.» دغه فکر د هغه اصلاحپال او روښانه فکر ښکاره بېلګه ده. (Al-Farsy, 2001)

یو له کم ویل شویو حقایقو څخه دا دی چې شاه فیصل څو ځله د وژنې له ګواښونو سره مخ شوی و، خو بیا هم خپل امنیت محدود ساته، ځکه یې باور درلود چې که واکمن له ولس ووېرېږي، نو واک یې اخلاقي مشروعیت له لاسه ورکوي (Lacey, 2009).

شاه فیصل بن عبدالعزیز رحمه الله د شلمې پېړۍ له هغو اسلامي مشرانو څخه و چې سیاست یې له دین، عدالت او اخلاقي مسؤلیت سره وتاړه. هغه د سعودي عربستان د پاچا په توګه نه یوازې کورني اصلاحات ترسره کړل، بلکې د اسلامي امت په کچه یې د وحدت، خپلواکۍ او عزت غږ پورته کړ. (Al-Rasheed, 2010)

په ساده ژوند کې ستره واکمني

شاه فیصل په داسې نړیوال پړاو کې واک ته ورسېد، چې اسلامي هېوادونه د استعماري فشارونو، سیاسي کمزورۍ او داخلي اختلافاتو سره مخ وو. نوموړي هڅه وکړه چې داسلامي هویت پر بنسټ سیاست ته نوی رخ ورکړي او د لوېدیځو قدرتونو تر سیوري لاندې سیاست رد کړي. (Lacey, 2009)

ملک فیصل له هغو مهمو سیاستوالو څخه و چې په ۱۹۷۳ میلادي کال کې یې د نفتو د صادراتو هېوادونو د سازمان (OPEC) په چوکاټ کې لوېدیځو هېوادونو ته د نفتو د صادراتو د بندولو پرېکړه وکړه. دا پرېکړه د لوېدیځو هېوادونو له خوا د اسرائیلو د ملاتړ پر وړاندې غبرگون و، کوم چې د یوم‌الکيپور د جګړې (۱۹۷۳) پر مهال د مصر او سوريې پر ضد ترسره شو (OPEC, n.d.; Cleveland & Bunton, 2016).

په کورني سیاست کې، ملک فیصل د جده بندر ملي کړ او د نورو عربي هېوادونو د سوداګرو آزاد تجارت یې محدود کړ، خو کورنی اقتصاد او ملي سوداګري پیاوړې شي (Encyclopaedia Britannica, 2024). همدارنګه، د ۱۹۷۴ کال په فبرورۍ کې د اسلامي کنفرانس جوړېدل د هغه په نوښت د پاکستان په کوربه توب ترسره شول. د دې کنفرانس پرېکړه لیک د عربي هېوادونو د اساسي آرمانونو ملاتړ وکړ او تر ټولو مهمه دا چې د فلسطین د آزادۍ سازمان (PLO) د لومړي ځل لپاره د فلسطین د خلکو د یوازیني مشروع استازي په توګه په کنفرانس کې ګډون وکړ. (Cleveland & Bunton, 2016).

ملک فیصل په ۱۹۷۴ میلادي کال کې د Time مجلې له خوا د «کال سړی» وټاکل شو (Time Magazine, 1974). هغه د سعودي عربستان د عصري کېدو له مخکښانو څخه و او د راډیو او تلویزیون د بنسټونو له مؤسسانو شمېرل کېږي. د

په ساده ژوند کې ستره واکمني _____

دې نوې ټکنالوژۍ پر وړاندې په پیل کې د علماوو مخالفت موجود و، خو ملک فیصل د هغوی د رضایت لپاره د قرآنکریم تلاوت خپور کړ، چې وروسته علماوو د ټکنالوژۍ کارولو ته اجازه ورکړه (Encyclopaedia Britannica, 2024).

وروسته، د هغه یو وراره د یو شمېر کسانو سره د تلویزیون پر مرکز برید وکړ او لږ زیان یې واړاوه. ملک فیصل د دې پېښې عاملینو ته د سختې سزا، حتی د اعدام حکم صادر کړ. بالاخره، ملک فیصل د ۱۹۷۵ کال د مارچ پر ۲۵ مه د خپل وراره، فیصل بن مساعد، له خواتر ور شو (Encyclopaedia Britannica, 2024).

دغه کتاب د شاه فیصل د ژوند، اصلاحاتو، سیاسي فکر او اسلامي دریځ علمي څېړنه وړاندې کوي، خو لوستونکي وکولای شي د هغه له تجربو څخه د مشرتابه، سیاست او اسلامي مسؤلیت په برخه کې درس واخلي.

په ساده ژوند کې ستره واکمني

دوهم څپرکی

د شاه فیصل زېږون او کورنی شالید

ملک فیصل بن عبدالعزيز بن عبدالرحمن بن فیصل بن ترکی بن عبدالله بن محمد بن سعود بن محمد بن مقرن آل سعود

(۱۴ اپریل ۱۹۰۶ – ۲۵ مارچ ۱۹۷۵) د ملک عبدالعزيز درېیم زوی و. ملک عبدالعزيز د سعودي عربستان د پاچاهۍ بنسټګر و، او ملک فیصل د آل سعود له کورنۍ څخه د دې هېواد درېیم پاچا و چې د ۱۹۶۴ څخه تر ۱۹۷۵ میلادي کلونو پورې یې واکمني وکړه. هغه د خپل نه مخکې پاچا (ملک سعود) اوله ځان وروسته څلورو پاچاهانو (ملک خالد، ملک فهد، ملک عبدالله او ملک سلمان) وروړ و. (Encyclopaedia Britannica, 2024).

شاه فیصل بن عبدالعزيز آل سعود په ۱۹۰۶م کال کې د سعودي عربستان په ریاض ښار کې وزېږېد. هغه د پاچا عبدالعزيز بن سعود زوی و، چې د سعودي معاصر دولت بنسټګر ګڼل کېږي. د هغه کورنۍ د دیني ارزښتونو، سیاسي مبارزې او مشرتابه له پلوه ځانګړی حیثیت درلود. (Vassiliev, 2013).

د شاه فیصل مور، طرفه بنت عبدالله، یوه متدینه او هوښیاره ښځه وه، چې د خپل زوی په دیني او اخلاقي روزنه کې یې مهم رول ولوباوه. د مور دغه تربیه د شاه فیصل په ټول ژوند کې د تقوا، ساده‌ګۍ او عدالت په بڼه څرګنده پاتې شوه. (Al-Farsy, 2001).

په ساده ژوند کې ستره واکمني

شاه فيصل له ماشومتوبه د خپل پلار تر څنگ د دولتدارۍ له فضا سره بلد شو. هغه د سياسي خبرو، قبایلي اړیکو او نړیوالو موضوعاتو په اړه ژوره پوهه تر لاسه کړه، چې وروسته یې د سياسي پریکړو بنسټ وگرځېد. (Lacey, 2009)

شاه فيصل بن عبدالعزیز رحمه الله په ۱۹۰۶م کال کې د سعودي عربستان په ریاض ښار کې وزېږېد. هغه په داسې کورنۍ کې ستر شو چې دین، سیاست او مشرتابه پکې ژور بنسټ درلود. د ده پلار، پاچا عبدالعزیز، د سعودي دولت بنسټگر و، او له همدې امله شاه فيصل له کوچنیته د دولتدارۍ له فضا سره بلد شو (Vassiliev, 2013).

د شاه فيصل مور، طرفه بنت عبدالله، د هغه د ماشومتوب په روزنه کې ډېر مهم رول درلود. مور یې پر دیني اخلاقو، صداقت او ساده ژوند ټینګار کاوه. دا دیني او اخلاقي روزنه د شاه فيصل په شخصیت کې دومره ژوره اغېزه وکړه چې تر پایه یې د هغه په چلند او پرېکړو کې څرګنده پاتې شوه. (Al-Farsy, 2001)

شاه فيصل لا ماشوم و چې مور یې وفات شوه، او دا پېښه د هغه پر احساساتي ژوند ژور اغېز وکړ. د مور له لاسه ورکولو وروسته، هغه د خپل نیکه او نورو دیني عالمانو تر سرپرستۍ لاندې وروزل شو، چې د صبر، زغم او ځان بساینې ځانګړنې یې لاپیاوړې کړې. (Lacey, 2009)

د ماشومتوب پر مهال، شاه فيصل د قرآن کریم حفظ، حدیث، فقه او عربي ادب زده کړل. هغه له کوچنیته د مطالعې سره ځانګړې مینه لرله او د خپل عمر د ماشومانو په پرتله ډېر جدي او ارام طبیعت یې درلود، چې دا ځانګړنه وروسته د هغه د مشرتابه نښه وگرځېده. (Al-Rasheed, 2010)

په ساده ژوند کې ستره واکمني _____

شاه فیصل د خپل پلار له لوري ډېر ژر سیاسي مسؤلیتونو ته نږدې شو. روایت دی چې هغه به د ځوانۍ له کلونو وړاندې د قبایلي مشرانو ناستو ته حاضرېده او د خبرو اورېدو اجازه به یې لرله، خو د مشرتابه دودونه په عملي ډول زده کړي (Vassiliev, 2013).

د ماشومتوب له پېر او څخه شاه فیصل د نظم، خاموش فکر او ځان کنټرول ځانګړنې لرلې. هغه له لوبو او شور څخه ډېر د مطالعې او تفکر خوا ته مایل و. همدا ځانګړتیاوې وروسته د هغه د پیاوړي، زړور او حساب شوي سیاست بنسټ وګرځېدې. (Lacey, 2009).

په ساده ژوند کې ستره واکمني

درېم څپرکي

زده کړې او د شخصیت جوړونه

شاه فیصل خپلې لومړنۍ زده کړې د اسلامي علومو، قرآن کریم، حدیث او فقهې په برخو کې تر سره کړې. هغه د دودیزو دیني مدرسو تر څنګ له سیاسي تجربو څخه هم زده کړه وکړه، چې د ترکیب د هغه شخصیت ته ځانګړی توازن ورکړ (Al-Rasheed, 2010).

نوموړي د ځوانۍ په کلونو کې د خپل پلار استازی په توګه بهرنیو هېوادونو ته سفرونه وکړل. دغه سفرونه د هغه نړیوال لید پراخ کړ او د لوېدیځ سیاست، ډیپلوماسۍ او قدرتي لوبو په اړه یې ژوره پوهه ترلاسه کړه. (Vassiliev, 2013)

شاه فیصل د نظم، زغم، صبر او ژور فکر څښتن و. هغه تل هڅه کوله چې پرېکړې د احساس پر ځای د عقل، دیني ارزښتونو او اوږدمهاله پایلو پر بنسټ وکړي (Al-Farsy, 2001).

شاه فیصل بن عبدالعزیز رحمه الله د ژور فکر، وقار او خاموش شخصیت څښتن و. عربي تاریخپوهان لیکي چې هغه به لږ خبرې کولې، خو کله به چې یې خبرې کولې، نو د فکر، دلیل او حکمت ډکې به وې. د هغه دا عادت د دې لامل شوی و چې خلک یې خبرو ته په جدي ډول غوږ کېږدي (العثيمين، 2011).

د شاه فیصل له مهمو شخصیتي ځانګړنو څخه یوه کلکه دیني پابندي وه. د عربي سرچینو له مخې، هغه به د سختو سیاسي بوختیاوو سره سره لمونځ په وخت ادا

په ساده ژوند کې ستره واکمني

کاوه او د قرآن تلاوت یې د ورځې یوه مهمه برخه ګڼله. نوموړي سیاست د عبادت څخه جلا نه باله، بلکې سیاست یې د دین د خدمت وسیله ګڼله (الزرکلي، 2002).

عربي لیکوالان شاه فیصل یو زغمناک او حلیم انسان معرفي کوي. ویل کېږي چې هغه به د خپلو مخالفینو خبرې هم په حوصله اورېدې او له غوسې څخه یې ځان ساته. دا ځانګړنه د هغه د مشرتابه ځواک ګڼل کېده، ځکه چې پرېکړې به یې د احساس پر ځای د عقل له مخې کولې (الریحاني، 2010).

د شاه فیصل په شخصیت کې د عدالت احساس خورا پیاوړی و. د عربي تاریخي روایتونو له مخې، هغه به ویل: «واکمن هغه وخت قوي وي، چې د کمزوري حق واخلي.» همدې اصل هغه دې ته اړ ایستلی و چې د شاهي کورنۍ پر ځینو غړو هم قانون عملي کړي، چې دا کار په عربي نړۍ کې کم ساری بلل کېږي (الزبيدي، 2014).

له جالبو ټکو څخه دا هم دي چې شاه فیصل د چاپلوسۍ سخت مخالف و. عربي سرچینې یادونه کوي چې هغه به وزیرانو ته ویل: «که رښتیا ونه وایئ، زما مرسته مه کوئ.» دا دريځ د هغه د صداقت او ځان باور څرګندونه کوي (العثيمين، 2011).

شاه فیصل دا سلامي عزت احساس ډېر ژور درلود. د فلسطین مسئله یې یوازې سیاسي موضوع نه، بلکې د ایمان برخه ګڼله. د عربي لیکوالانو په وینا، هغه به د بیت المقدس نوم په ډېر درنښت یاداوه او د اسرائیلو پر وړاندې یې دريځ د عقیدې مسئله بلله (الریحاني، 2010).

په ساده ژوند کې ستره واکمني

په عربي ژوندليکونو کې راغلي چې شاه فيصل د ساده ژوند مينه وال و. که څه هم د شاهي کورنۍ غړی و، خو شخصي لگښتونه يې محدود وو او د دولت مال يې امانت باله. دا ساده ګڼي دهغه د اخلاقي لوړ تيا نښه ګڼل شوې ده (الزرکلي، 2002).

شخصي ژوند

فيصل د رښتينولۍ، ژورې فروتنۍ، مهربانۍ او تدبير له امله ډېر مشهور و. هغه زاهد انسان و او له تجملاتو او عيش و نوش څخه يې ځان لېرې ساته. فيصل بېلابېلې خوبې لرلې، چې له هغو څخه باز ساتنه (قوش بازي)، ښکار، ادبيات، مطالعه او شعر يادولی شو. همدارنګه هغه د نجد د کليو اخترونو او دوديزو جشنونو له ستر و مينه والو څخه و.

فيصل به اوږدې کاري ساعتونه غوره کول، او کله چې په ۱۹۶۴ کال کې واک ته ورسېد او د دولت په چارو بوخت شو، نو ځيني شخصي علاقې يې پرېښودې.

فيصل په ۱۹۶۴ کال کې تر واک ته رسېدو وروسته ډېر ژر د نړيوالو عامه افکارو پام ځان ته راوګرځاوه. نيويارک ټايمز ليکلي وو چې فيصل داسې ښکاري لکه «له روديارد کېپلینګ د شعرونو له نړۍ او يا د هاليووډ د لوبغاړو له کوم کتابه راوتلی وي.»

دهغه قدر ډېر شپږ فوټه و، چې له منځني قد څخه لوړ ګڼل کېده، خوبيا هم د خپل پلار عبدالعزیز او ورور سعود څخه لنډ و. فيصل د ساده لباس اغوستلو له امله هم پېژندل کېده، او ډېری وخت به يې، آن د بهرنيو چارواکو په حضور کې هم، دوديز عربي لباس اغوست.

په ساده ژوند کې ستره واکمني

ملک فیصل خو مېرمنې لرلې. د هغه مېرمنې د سعودي له خوا کمنو او نامتو کورنیو څخه وې، لکه د الکبیر، السدیري، ال جیلووي او آل تونیان کورنۍ. (Al-Rasheed, 2010).

د ملک فیصل مېرمنې دا وې

سلطانہ بنت احمد السدیري: د هغه د مشر زوی، شهزاده عبدالله مور وه. شهزاده عبدالله هغه مهال وزېږېد چې فیصل د ۱۵ او ۱۷ کلونو ترمنځ عمر درلود. سلطانہ د سدیري له کورنۍ وه او د حصه بنت احمد کشره خور وه، چې د سدیري وروڼو مور بلل کېږي. (Encyclopaedia Britannica, 2024).

عفت بنت محمد آل تونیان (۱۹۱۶-۲۰۰۰): هغه په ترکیه کې زېږېدلې او هلته لویه شوې وه. د هغې نیکونه د آل سعود د کورنۍ د آل تونیان له څانګې څخه وو. فیصل او عفت شاوخوا د ۱۹۳۲ کال په شاوخوا کې په استانبول کې ولیدل، هغه مهال چې فیصل ترکیه ته په رسمي سفر تللی و. دوی نهه اولادونه لرل، چې پکې شهزادګان محمد، سعود او ترکی شامل دي. (Al-Rasheed, 2010).

عفت بنت محمد د خپل مېړه له لوري د تر سره شوو ډېرو اصلاحاتو، په ځانګړي ډول د ښځو د تعلیم او ټولنیزو حقونو په برخه کې، تر شامهم رول درلود، (Riedel, 2017).

فیصل د عفت کشر ناسکه ورور، کمال ادهم، هم وروزاوه او وروسته یې هغه د سعودي عربستان د عمومي استخباراتو (المخابرات العامه) د لومړي مشر په

په ساده ژوند کې ستره واکمني

توگه وټاکه. کمال ادهم د فیصل له مهمو سلاکارانو څخه هم و (Cleveland & Bunton, 2016).

الجوهريه بنت سعود آل کبير: هغه د فیصل د ترور لور وه. دوی د ۱۹۳۵ کال د اکتوبر په میاشت کې واده وکړ. له دې پرمخې څخه فیصل یوه لور درلوده چې مشاعل نومېده (وفات: اکتوبر ۲۰۱۱). (Al-Rasheed, 2010).

حیا بنت ترکی بن عبدالعزیز آل ترکی: د شهزادگانو نورا، سعد او خالد مور وه او د ال جیلووي قبیلې غړې وه. شهزادګۍ نورا بنت فیصل د ۲۰۲۲ کال د مارچ په ۱۳ مه وفات شوه. (Encyclopaedia Britannica, 2024).

حصه بنت محمد بن عبدالله آل محنه ابا الخیل: د شهزادګیو العنود (وفات: جون ۲۰۱۱) او الجوهريه (وفات: اپریل ۲۰۱۴) مور وه. (Al-Rasheed, 2010).

منیره بنت سهیم بن هیتیمی آل تونیان آل ماهاشر: د شهزادګۍ هسا مور وه، چې د ۲۰۲۰ کال په ډسمبر کې وفات شوه. (Riedel, 2017).

فاطمه بنت عبدالعزیز بن مشیط الشهراني: د شهزادګۍ منیره مور وه، چې په ځوانۍ کې وفات شوه. (Al-Rasheed, 2010).

اولادونه او دهغوی رول

د ملک فیصل اولادونه بڼه لوستي او د سعودي په ټولنه او دولت کې یې مهم رولونه درلودل. د هغه لوڼو په بهرنیو هېوادونو کې زده کړې کړې او د نړۍ له بېلابېلو بڼوونځیو او پوهنتونونو څخه فارغې شوې (Cleveland & Bunton, 2016). زمانو

په ساده ژوند کې ستره واکمني _____

يې هم بهر تحصیل کړی و. دا په داسې حال کې وه چې د ملک سعود له ۱۰۸ اولادونو څخه يوازې شپږ تنه د لېسې تر کچې زده کړې لرلې (Al-Rasheed, 2010).

د فيصل زوی تر کي په نيوجرسي کې په معتبرو ښوونځيو کې زده کړې وکړې او وروسته يې د جورج ټاون پوهنتون ته لاره وموندله. بل زوی يې سعود د پرنسټن پوهنتون فارغ و. (Riedel, 2017)

د فيصل زامنو لوړې دولتي دندې لرلې:

مشر زوی عبدالله د دولت په بېلابېلو ادارو کې کار وکړ.

خالد تر درې لسيزو زيات د عسير ولايت والي و او په ۲۰۰۷ کال کې د مکې د ولايت والي شو.

شهزاده سعود د ۱۹۷۵ څخه تر ۲۰۱۵ پورې د سعودي د بهرنیو چارو وزير و.

شهزاده ترکی د استخباراتو مشر، بيا په بریتانیا او وروسته په امریکا کې د سفير په توگه دنده ترسره کړه. (Encyclopaedia Britannica, 2024)

عبدالرحمن د سنډهرسټ له پوځي اکاډمۍ فارغ و او د ۲۰۱۴ کال په مارچ کې وفات شو. محمد د سوداگرۍ په برخه کې فعال و. (Al-Rasheed, 2010)

د فيصل لویو هم په ټولنه کې مهم رول درلود. د هغه لور سارا د ۲۰۱۳ څخه تر ۲۰۱۶ پورې د مشورتي شورا غړې وه او د ښځو د تعليم او ټولنيزو چارو فعاله

په ساده ژوند کې ستره واکمني

ملاتړې ده. دهغې خویندې، لولو، لطيفه او هيفاهم د بنځو د حقونو په برخه کې پېژندل شوې څېرې دي. (Riedel, 2017).

شهزادګۍ هيفاد شهزاده بندر (د سلطان زوی) سره واده کړې وه. دا واده د دې لامل شو چې شهزاده بندر د شاهي کورنۍ د رسمي غړي په توګه وپېژندل شي.

شهزادګۍ لولو د بنځو د تعليم له مخکې فعالانو څخه وه. په ۱۹۶۲ کال کې د فيصل لور سارا د «النهضه» په نوم خپره بنسټ جوړ کړ، چې په ۲۰۰۹ کال کې يې د بشري حقونو نړيواله جايزه (Chaillot Prize) ترلاسه کړه (Cleveland & Bunton, 2016).

د فيصل لمسی ريم بنت محمد په جده کې انځورګره او د هنري نندارتون څښتنه ده، او بله لمسی يې ريم بنت بندر د سعودي عربستان لومړنۍ بنځينه سفيره ده (Encyclopaedia Britannica, 2024).

ژبې او شخصيت

ملک فيصل د خپلو ډېرو ناسکه وروڼو پر خلاف، په انگليسي او فرانسوي ژبو خبرې کولې. خو هغه عربي ژبې ته لومړيتوب ور کاوه او که به ژباړه نانو کومه تېروتنه کوله، خپله به يې سموله (Al-Rasheed, 2010).

خلورم خپرکی

واک ته رسېدل

شاه فيصل په ۱۹۶۴م کال کې د سعودي عربستان د پاچا په توګه وټاکل شو. دا ټاکنه د هېواد د سياسي ثبات او اصلاحاتو لپاره مهمه مرحله وه، ځکه چې هېواد له اقتصادي او اداري ستونزو سره مخ و. (Lacey, 2009)

د واک تر لاسه کولو وروسته، شاه فيصل ژر تر ژره د دولت د نظم، مالي شفافیت او اداري اصلاحاتو لپاره ګامونه پورته کړل. هغه د دولت د عوایدو سم مدیریت ته ځانګړې پاملرنه وکړه او د فساد پر وړاندې یې جدي دريځ غوره کړ. (Al-Rasheed, 2010)

شاه فيصل بن عبدالعزيز رحمه الله د سعودي عربستان په سياسي نظام کې له ډېر پخوا څخه فعال رول درلود. عربي تاريخپوهان ليکي چې هغه د خپل پلار، پاچا عبدالعزيز، د ژوند پر مهال د مهمو دولتي چارو مسؤليتونه پر غاړه درلودل، لکه د بهرنيو چارو اداره او د دولت استازیتوب په نړيوالو غونډو کې. همدې تجربو هغه د واکمنۍ لپاره چمتو کړی و (العثيمين، 2011).

له پاچا عبدالعزيز تر وفات وروسته، واک لومړی د پاچا سعود بن عبدالعزيز لاس ته ولوېد، خو د هغه د واکمنۍ پر مهال هېواد له جدي مالي، اداري او سياسي ستونزو سره مخ شو. عربي سرچينې څرګندوي چې د دولت بې نظمي، مالي بحران او اداري کمزورتيا د دې لامل شوه چې د شاهي کورنۍ مشران او ديني علما د بدیل په لټه کې شي (الزرکلي، 2002).

په ساده ژوند کې ستره واکمني

شاه فيصل په همدې پر او کې د صدر اعظم او وليعهد په توگه د اصلاحاتو مشري پر غاړه واخيسته. هغه هڅه وکړه چې د دولت مالي نظم ټينگ کړي او د شاهي لگښتونو مخه ونيسي. عربي تاريخپوهان يادونه کوي چې شاه فيصل د شاهي کورنۍ له فشارونو سره سره د دولت د گټو دفاع وکړه، چې دا کار د هغه پر سياسي اعتبار نور هم ورزيات کړ (الريحاني، 2010).

کله چې د پاچا سعود او شاه فيصل ترمنځ اختلافات زيات شول، د سعودي لوړپوړو علماوو، د شاهي کورنۍ مشرانو او د هېواد مخورو شخصيتونو گډه پرېکړه وکړه چې د هېواد د ثبات لپاره بايد واک شاه فيصل ته وسپارل شي. دا پرېکړه د اسلامي فقهي، بيعت او مشورې (شورا) پر اصل ولاړه وه، نه پر زور يا پوځي کودتا (العثيمين، 2011).

په ۱۳۸۴هـ ق / ۱۹۶۴م کال کې، د سعودي عربستان علماوو په رسمي فتوا سره پاچا سعود له واکه ليرې کړ او شاه فيصل ته يې بيعت ورکړ. عربي سرچينې ټينگار کوي چې دا بدلون د علماوو، شاهي کورنۍ او ولسي ملاتړ پر بنسټ ترسره شو، چې دا کاريې د مشروعيت بنسټ پياوړی کړ (الزرکلي، 2002).

د واک تر ترلاسه کولو وروسته، شاه فيصل په خپله لومړنۍ وينا کې اعلان وکړ چې د هغه اساسي موخه به د شريعت پلي کول، عدالت ټينگول او د دولت نظم بحالول وي. عربي ليکوالان دا وينا د هغه د اصلاحپال سياست پيل بولي، ځکه چې له همدې ځايه د سعودي دولت د نوې مرحلې بنسټ کېښودل شو (الزبيدي، 2014).

په ساده ژوند کې ستره واکمني

وليعهدی او لومړی وزيری

د ملک فیصل پلار، ملک عبدالعزیز، د ۱۹۵۳ کال د نومبر په ۹ مه وفات شو (Encyclopaedia Britannica, 2024). له هغه وروسته د فیصل مشر ناسکه ورور، ملک سعود، د سعودي عربستان پاچا شو او فیصل د ولیعهد په توګه وټاکل شو. نوموړی د ۱۹۵۴ کال د اګست په ۱۶ مه د لومړي وزير په توګه هم وټاکل شو.

فیصل په ۱۹۵۸ کال کې د اقتصادي پراختیا کمېټه جوړه کړه. هغه د ۱۹۶۱ کال په ترڅ کې د مدینې اسلامي پوهنتون په جوړولو کې مهم رول درلود. همدارنګه، په ۱۹۶۲ کال کې یې د «نړیوال اسلامي اتحاد» (Muslim World League) «په جوړولو کې مرسته وکړه، چې د ایوه نړیواله خیریه اداره ده او د راپورونو له مخې د سعودي شاهي کورنۍ له لوري ورته له یو میلیارد ډالرو څخه زیاته مرسته شوې ده (Cleveland & Bunton, 2016). په ۱۹۶۳ کال کې فیصل د سعودي عربستان لومړنی تلویزیوني سټېشن جوړ کړ، چې رسمي خپرونې یې په ۱۹۶۵ کال کې پیل شوې. (Encyclopaedia Britannica, 2024).

فیصل د ۱۹۶۳ کال په لومړیو کې، د ملک سعود د ناروغۍ له امله له هېواد څخه د هغه له نشتون څخه ګټه واخیسته او د هېواد د خرابو سیاسي او اقتصادي شرایطو په رڼا کې یې خپل نفوذ زیات کړ. هغه د سعود ډېر پلویان له دندو لرې کړل او خپل همفکره وروڼه او شهزادګان یې په مهمو پوځي او امنیتي بستونو له دې جملې څخه یو یې د هغه ناسکه ورور، شهزاده عبدالله و، چې په ۱۹۶۲ کال کې یې د ملي ګارد مشري ورته وسپارله. (Encyclopaedia Britannica, 2024).

په ساده ژوند کې ستره واکمني

کله چې ملک سعود بېرته هېواد ته راستون شو، د فيصل اصلاحات يې رد کړل او د ټولو واکونو د بېرته اخیستو غوښتنه يې وکړه. په ځواب کې، فيصل د شاهي کورنۍ مشران، علما او د قبایلو مشران یوې جرگې ته راوبلل. په پایله کې، دې جرگې د فيصل ملاتړ وکړ او پرېکړه يې وکړه چې ملک سعود باید له واکه لیرې شي او فيصل پاچا شي. (Cleveland & Bunton, 2016).

د سعودي ستر مفتي، محمد بن ابراهیم آل الشیخ، چې د فيصل د مور له اړخه تره زوی و، فتوا صادره کړه او له ملک سعود څخه يې وغوښتل چې واک خپل ورور ته وسپاري. بالاخره، ملک سعود تسلیم شو او د ۱۹۶۴ کال د نومبر په ۲ مه فيصل د سعودي عربستان پاچا اعلان شو، او سعود وروسته تبعید ته ولاړ. (Encyclopaedia Britannica, 2024).

د غلامۍ لغوه کول

ملک فيصل په ۱۹۶۲ کال کې په سعودي عربستان کې د غلامۍ د بشپړې لغوه کولو فرمان صادر کړ. د بي بي سي خبريال پيټر هابدي ویلي چې په هغه وخت کې شاوخوا ۱۶۸۲ غلامان آزاد شول او د هر غلام د آزادۍ لگښت شاوخوا ۲۰۰۰ امریکایي ډالرو (BBC, 1962). سیاسي شنونکي بروس ریډل ویلي چې د غلامۍ د لغوه کولو موضوع د ۱۹۴۵ کال وروسته د امریکاله خواراپورته شوه او بالاخره ولسمشر جان اف. کنډي په ۱۹۶۲ کال کې د آل سعود کورنۍ دې کار ته وهڅوله. (Riedel, 2017).

په ساده ژوند کې ستره واکمني

پاچاهي

د پاچا کېدو وروسته، د فيصل له لومړنيو کامونو څخه يو دا و چې د راتلونکي جانشينۍ لپاره يې ځانگړې شورا جوړه کړه. د دې شورا غړي د هغه تر و نه او ناسکه ورو نه، لکه خالد، فهد، عبدالله، سلطان او نواف وو). فيصل په ۱۹۶۷ کال کې د دوهم لومړي وزير څو کې جوړه کړه او شهزاده فهد يې دې دندې ته وټاکه. د سعودي عربستان د ملي بيرغ رسمي کارونه هم د هغه د واکمنۍ پر مهال، د ۱۹۷۳ کال د مارچ په ۱۵ مه تنظيم شول. (Al-Rasheed, 2010)

د فيصل له مهمو سلاکارانو څخه يو، رشاد فرعون، د هغه د پلار شخصي ډاکټر و. همدارنگه، ستر مفتي محمد بن ابراهيم آل الشيخ د هغه له نږدې سلاکارانو څخه و او د پاچا د سياسي دريځ په جوړولو کې يې مهم رول درلود.

فيصل دا پرېکړه هم وکړه چې د شاهي کورنۍ ټول غړي بايد خپل اولادونه د هېواد دننه زده کړو ته ولېږي. هغه د سعودي عربستان د اداري سيمو او سني سيستم رامنځته کړ او د معاصر رفاهي نظام بنسټ يې کېښود. په ۱۹۷۰ کال کې يې د عدليې وزارت جوړ کړ او د هېواد لومړنۍ پنځه کلن اقتصادي پراختيايي پلان يې پيل کړ. (Encyclopaedia Britannica, 2024)

که څه هم د ټولنيزو بدلونونو له امله ځينې مخالفتونه موجود وو، خو ملک فيصل د عربستان دنو سازی، د مکې او مدينې د ښه مديريت، د صهيونيزم پر وړاندې د هغه د سخت دريځ او د سعودي اقتصاد د چټکې ودې له امله د عربي نړۍ درناوی تر لاسه کړ. (Cleveland & Bunton, 2016)

په ساده ژوند کې ستره واکمني

د شاه فیصل په اړه د سیاسي مشرانو او ولسمشرانو نظریات

۱. د امریکا د ولسمشرانو دریځ

د امریکا پخواني ولسمشر ریچارد نیکسن شاه فیصل ته د یوه ځواکمن، هوبنیار او پر اصولو ټینګ مشر په سترګه کتل. نیکسن ویلي و:

"King Faisal was a leader of profound wisdom and deep commitment to his people and the Islamic world."

یعنې شاه فیصل یو داسې مشر و چې د خپلو خلکو او اسلامي نړۍ په وړاندې ژوره پوهه او ژمنتیا درلوده. (Nixon, 1980)

همدارنګه د امریکا پخواني ولسمشر جیمی کارتر یادونه کړې چې شاه فیصل د تیلو د نړیوال سیاست په برخه کې ستر او هوبنیار ډیپلومات و، او د فلسطین د قضیې د ملاتړ لپاره یې ستر نړیوال دریځ ساتلی و. (Carter, 2010)

۲. د لوېدیځو ډیپلوماټانو نظر

د بریتانیا ډیپلوماټان شاه فیصل ته د قوي اصولو خاوند بللی و. د لندن پخواني سفير وویل:

"King Faisal combined firmness with politeness; he could be uncompromising on matters of principle while maintaining great personal dignity."

په ساده ژوند کې ستره واکمني _____

يعني شاه فيصل به په اصولو کلک و، خو تل مؤدب و او د خپل شخصيت د وقار ساتنه يې کړې وه. (Vassiliev, 2013)

۳. د اسلامي هېوادونو مشران

د عربي متحده اماراتو پخواني ولسمشر زايد بن سلطان النهيان د شاه فيصل په اړه ويلي و:

King Faisal was a beacon for the Islamic world, uniting nations through justice and moral leadership."

يعني شاه فيصل د اسلامي نړۍ لپاره يوه روښانه لارښود وه چې ملتونه يې د عدالت او اخلاقي مشرتابه له لارې متحد کړل. (Al-Rasheed, 2010)

د مصر پخواني ولسمشر انور سادات هم شاه فيصل د فلسطين د قضیې کلک ملاتړی گڼلی او ويلي يې و چې هغه په نړيواله کچه د اسلامي نړۍ د موقف پياوړتيا لپاره بېساري هڅې وکړې. (Al-Farsy, 2001)

۴. د نړيوالو سياسي خپر ونگو او تاريخ پوهانو نظر

د نړيوالو سياست پوهانو په نظر، شاه فيصل د اسلامي نړۍ د مشرتابه يوه بېساري نمونه وه. د امريکا سياست پوه دان یرگن (Daniel Yergin) ليکي:

Faisal skillfully used oil as a tool of political leverage while maintaining his moral and ethical stance."

په ساده ژوند کې ستره واکمني _____

يعني شاه فيصل تېل د سياسي ځواک د وسيلې په توگه په هونبنياري و کارول،
خو د اخلاقي اصولو څخه يې تېر نه شو. (Yergin, 2011)

۵. د شخصيت او مشرتابه ځانگړتياوې

د نړيوالو مشرانو له خبرو څرگنديزې چې شاه فيصل د ساده ژوند، ريښتینولۍ او
د خلکو د هوساينې لپاره د قربانۍ خاوند و. د برتانيې پخواني سفير يادونه کړې چې
شاه فيصل به خپل وخت په رسمي اسنادو او راپورونو کې تېرولو، او تل به د خپل
ولس لپاره د بشپړ معلوماتو پر بنسټ پرېکړې کولې. (Vassiliev, 2013)

۶. د نړيوالو اړيکو پر دريځ

نړيوال مشرانو شاه فيصل ته د اصولو، اسلامي هويت او کلک دريځ لرونکي مشر
په سترگه کتل. دهغه سياسي دريځ د اسلامي نړۍ د ملاتړ، د فلسطين قضيه او
د اسلامي وحدت لپاره مهم گڼل شوی دی. عربي او نړيوالې سرچينې دا څرگندوي
چې شاه فيصل د نړيوالو اړيکو په جوړولو کې خپلواک او د اصولو پر بنسټ عمل
کاوه. (Al-Rasheed, 2010)

په ساده ژوند کې ستره واکمني

د شاه فيصل په اړه د عربي پوهانو نظريات

۱ د اصلاحاتو پر وړاندې دريځ

عربي پوهان ټينگار کوي چې شاه فيصل د سعودي عربستان د عصري کولو او اصلاحاتو په برخه کې ځانگړی رول درلود. د عبدالله العثيمين په وينا، شاه فيصل هڅه کوله چې د اسلامي اصولو او عصري دولت ترمنځ توازن رامنځته کړي، خو هېواد عصري شي خو د ديني ارزښتونو ساتنه هم وکړي (العثيمين، 2011).

۲ د اسلامي وحدت او فلسطين ملاتړ

محمد الرشيد ليکي چې شاه فيصل په اسلامي نړۍ کې د وحدت هڅوته ځانگړی پام درلود. هغه د فلسطين قضيه يوازې سياسي نه بلکې د اسلامي امت د هويت او عقيدې مسئله گڼله. عربي پوهانو دا دريځ د شاه فيصل د اسلامي مشرتابه ځانگړې نښه گڼلې ده. (Al-Rasheed, 2010)

۳ د اخلاقي سياست اهميت

امين الرحاني يادونه کوي چې شاه فيصل سياست د اخلاقي مسؤليت سره وتاړه. هغه به تل ټينگار کاوه چې واکمن بايد د خپل ولس د خیر لپاره عمل وکړي او له چاپلوسۍ او فريب څخه ډډه وکړي. عربي ليکوالان يې دا ځانگړنه د هغه د عدالت، ريښتینولۍ او اخلاقي مشرتابه نښه گڼي (الريحاني، 2010).

۴ د نړيوالو اړيکو پر دريځ

په ساده ژوند کې ستره واکمني _____

عبدالکریم الزبيدي په خپلو اثرونو کې ليکي چې شاه فيصل د لوېديځو هېوادونو سره مؤدب، کلک او مستقل دريځ درلود. هغه د اسلامي ارزښتونو پر اساس خپلې خبرې کولې او له نړيوالو فشارونو پرته خپل موقف ساته. عربي پوهانو دا د هغه د ځواکمن شخصي هويت او د ملي عزت څرگندونه بللې ده (الزبيدي، 2014).

۵ د تېلو سياست او نړيوال اغېز

عربي ليکوالان يادونه کوي چې شاه فيصل د تېلو په سياست کې د اسلامي نړۍ د اقتصادي او سياسي ځواک د ساتلو لپاره نوښتگر و. هغه د تېلو بنديز يوازې د اقتصادي فشار وسيله نه، بلکې د اسلامي اصولو او انساني ارزښتونو د ملاتړ وسيله گڼله. دا د عربي پوهانو په نظر د هغه ستر نړيوال اغېز ښيي (الريحاني، 2010؛

Yergin, 2011).

۶ د تعليم او ښځو د حقونو ملاتړ

فرحان الفارسي په خپل اثر کې ليکي چې شاه فيصل د ښځو د زده کړې ملاتړ کاوه، ځکه باوريې درلود چې د مور لوستنه د راتلونکي نسل د روزنې لپاره مهمه ده. عربي پوهانو دا د هغه اصلاحيال او پرمختللي فکريوه څرگنده نښه گڼلې ده.

(Al-Farsy, 2001)

په ساده ژوند کې ستره واکمني

۷ د شخصیت ځانګړتیاوې

عربي پوهان د شاه فیصل شخصي ځانګړتیاوې هم ستایلي دي. هغه به ساده ژوند کاوه، شپې ناوخته کار کاوه، د خپلو چارو مسؤلیت یې پخپله اخیست، او د خپلو خلکو لپاره د قربانۍ او صداقت مثال وګرځېد.

(العثيمين، 2011؛ Vassiliev, 2013).

۸ د تاریخ او نړیوالو لپاره میراث

عربي لیکوالان په دې باور دي چې شاه فیصل د اسلامي نړۍ لپاره د مشرتابه یو بې ساری میراث پرېښود. دهغه اصلاحات، سیاسي او اخلاقي دریځونه، د اسلامي وحدت هڅې او د نړیوالو اړیکو استقامت د معاصر اسلامي مشرانو لپاره د الهام

سرچینه ده. (Al-Rasheed, 2010).

پنځم څپر کې

کورني اصلاحات او پر مختگ

شاه فيصل د سعودي عربستان د عصري کولو لپاره پراخ اصلاحات پيل کړل. د زده کړو پراختيا، د روغتيايي خدمتونو بڼه کول، او د زيربناوو جوړول د هغه د واکمنۍ مهمې لاسته راوړنې وې. (Vassiliev, 2013)

اقتصادي پراختيا

ملک فيصل د نفتو له عوايدو څخه د اعظمي گټې اخيستني لپاره رو بڼانه تگلارې غوره کړې. هغه دارامکو (ARAMCO) له شرکت سره د گټې د شريکولو تړون په بشپړه توگه وڅپړه، دا تړون يې ناعادلانه وباله او د بيا کتنې غوښتنه يې وکړه. له دې وروسته، دولت د نفتو د زېرمو د استخراج په تړونونو کې له مستقيم گډون څخه لاس واخيست او پر ځای يې دولتي بنسټونو ته د انحصاري پانگونې امتيازونه ورکړل (Al-Rasheed, 2010).

کله چې د دولت په خزانه کې مالي ستونزې رامنځته شوې، فيصل خپله پاملرنه د صنعتي، کرنيزو، مالي او اقتصادي بنسټونو د بيا احيا پر لور واړوله او د سعودي عربستان د اقتصادي او اداري بيا ژوندي کېدو کې يې مهم رول ولوباوه. (Cleveland & Bunton, 2016).

فيصل د هېواد د پنځه کلنو پراختيايي پلانونو مسووليت پر غاړه واخيست او د اداري وېش بنسټونه يې تنظيم کړل. د دولتي ادارو د پياوړتيا لپاره يې له بهرنيو مشورتي شرکتونو مرسته واخيسته. هغه د صنعت، کرنې، ابتکاري پروژو، د

په ساده ژوند کې ستره واکمني

ځمکو پانګونې، د طبيعي سرچينو او د څښاک اوبو د موندنې په برخه کې فعاله ونډه لرله. همدارنګه، د «پترومين» شرکت په جوړولو کې يې مرکزي رول ادا کړ او د هېواد د برېښنا د ملي شبکې بنسټ يې کېښود. د پتروليم کيمياوي موادو، او سپني، فولادو، سمنټو او کان کېندنې په څېر اساسي صنايع د هغه د واکمنۍ پر مهال وده وکړه (Encyclopaedia Britannica, 2024).

فيصل د مسلکي مهارتونو د ارزښت په درک کولو، لوېديځو هېوادونو ته د محصلينو لېرل ملاتړ کړل چې دا کار د صنعتي پانګونو د ودې لامل شو (Al-Rasheed, 2010). هغه په ۱۹۶۶ کال کې د امريکاله ولسمشر لېنډن بي جانسن سره وکتل او د سعودي-امريکا همکاري يې پياوړې کړه. په ۱۹۷۱ کال کې يې له ولسمشر ريچارډ نیکسن سره په واشنګټن کې خبرې وکړې، او په ۱۹۷۳ کال کې د دواړو هېوادونو ګډه اقتصادي کمېټه جوړه شوه. په ۱۹۷۴ کال کې نیکسن لومړنی امريکايي ولسمشر شو چې سعودي عربستان ته سفر کوي (Riedel, 2017).

د کرنې پراختيا

په ۱۹۶۵ کال کې د سعودي د کرنې وزارت له نړيوالو مشورتي شرکتونو سره د اوبو د سرچينو د موندنې لپاره جامع پلان جوړ کړ. د دې پروګرام موخه د اوبو د سرچينو منظم لټون و. وزارت د کرنيزو طريقو پياوړتيا، د مالدارۍ او کبنيونې پراختيا، د نباتي ډولونو ساتنه، د دښتو د پراخېدو مخنيوی، او د خرما د توليد د ښه والي لپاره بزګرانو ته لارښوونې برابرې کړې (Al-Rasheed, 2010).

په ساده ژوند کې ستره واکمني

همدارنگه، د خرما د ساتنې او بسته‌بندۍ په برخه کې پانګونې ته وده ورکړل شوه. د جيزان بند په ۱۹۷۰ کال کې جوړ شو، او په الاحساء کې د اوبو د سپملاپاره د اوبه‌خور او ايستلو پروژې پيلې شوې. بندونه په ابها، المجمعة او درياض ترڅنګ د وادي حنيفه په اوږدو کې جوړ شول. کرنيزې پانګونې په تبوک، الجوف، وادي سيرهان، القصيم، الافلاج، وادي بيشه او نجران کې پيل شوې (Encyclopaedia Britannica, 2024). کرنيز بانک ته لارښوونه وشوه چې بزگرانو او کبنيونکو ته بې‌سود او اوږدمهاله پورونه ورکړي.

د ترانسپورت پراختيا

د فيصل تر مشرۍ لاندې، په ټول هېواد کې عصري سړکونه وغځول شول او د نړيوالو شرکتونو تخنيکي تجربه وکارول شوه. دا کار د سعودي اړيکې له اردن، سوريې، عراق او کويت سره اسانه کړې (Cleveland & Bunton, 2016). د کرنيزو سيمو لارې هم پراخې شوې خو بزگران خپل محصولات بازارونو ته ورسوي.

په هوايي چلند کې، هوايي ډګرونه پراخ شول او د سعودي هوايي شرکت د چېټ الوتکو پېرود وکړ. په جده کې د ملکي هوايي چلند د روزنې مرکز جوړ شو. د جده اسلامي بندر پراخ شو او نوي بندرونه په ينبع او جازان کې جوړ شول، چې ورسره بندري ترافيک ډېر شو (Encyclopaedia Britannica, 2024).

په ساده ژوند کې ستره واکمني

پوځي پراختيا

فيصل د پاچا کېدو وروسته د شاهي هوايي ځواک لپاره جامع ستراتيژي جوړه کړه. د دې لپاره، په ۱۹۶۷ کال کې د ملک فيصل هوايي اکاډمۍ د جوړېدو اعلان وشو او په ۱۹۷۰ کال کې يې رسمي فعاليت پيل کړ (Al-Rasheed, 2010).

په ۱۹۶۵ کال کې يې پر مختللي وسلې واخيستې چې پکې ۴۰ د «لايتينگ» جنګي الوتکې شاملې وې. په ۱۹۷۲ کال کې يې له فرانسې څخه ۳۹ د «ميراز ۵» الوتکې واخيستې، خو په ۱۹۷۴ کال کې يې دا الوتکې مصر ته ډالۍ کړې، خو د مصر پوځي ځواک پياوړی شي (Riedel, 2017).

د کودتا مخنيوی

د ۱۹۵۰ او ۱۹۶۰ لسيزو کودتاوو، په ځانګړي ډول د ۱۹۶۹ کال د ليبيا کودتا، سعودي عربستان ته خبردارۍ ورکړ. له همدې امله، فيصل يو قوي امنيتي نظام جوړ کړ او مخالفين يې سخت وځپل (Al-Rasheed, 2010). هغه د اساسي قانون د غوښتنې په ځواب کې وويل: «زموږ اساسي قانون قرآن دی» (Cleveland & Bunton, 2016). په ۱۹۶۹ کال کې يې د احتمالي کودتا په تور سلګونه پوځي افسران ونيول.

بهرنۍ پاليسي او د فلسطين ملاتړ

فيصل اسلام د بهرنۍ پاليسۍ د يوې و سيلې په توګه و کاراوه، خوله امريکا سره يې نږدې اړيکې وساتلې (Riedel, 2017). هغه د کمونيزم سخت مخالف و او له شوروي اتحاد سره يې اړيکې رد کړې.

په ساده ژوند کې ستره واکمني _____

فيصل د فلسطين د حقونو کلک ملاتړی و، اسرائیل يې په رسمیت ونه پېژاند او د عربي يووالي لپاره يې هڅې وکړې. په ۱۹۶۹ کال کې يې د رباط کنفرانس جوړ کړ چې د اسلامي همکاريو سازمان د جوړېدو لامل شو (Encyclopaedia Britannica, 2024).

د رمضان جگړه او د نفتو سياست

په ۱۹۷۳ کال کې د عرب-اسرائيل جگړې پر مهال، فيصل د لوېديځ د ملاتړ پر ضد د نفتو تحریم اعلان کړ او د ۱۹۷۳ د نفتو بحران يې رهبري وکړه. د نفتو بېې تر ۳۰۰ سلنې پورې لوړې شوې، او دې کار فيصل ته د اسلامي او عربي نړۍ پراخ درناوی وروباښه (OPEC, n.d.; Riedel, 2017).

د شاه فيصل بن عبدالعزيز اصلاحات او اداري تشکيلات

د عربي سرچينو پر بنسټ شاه فيصل بن عبدالعزيز رحمه الله د سعودي عربستان واک په داسې وخت کې تر لاسه کړ، چې هېواد له مالي بېنظمۍ، اداري کمزورۍ او د دولت د تشکيلاتي ګډوډۍ سره مخ و. عربي تاريخپوهان ليکي چې شاه فيصل د واک له لومړيو ورځو دا درک کړې وه چې بې له ژورو اصلاحاتو د دولت بقا او ثبات ناشونی دی، نو ځکه يې اصلاحات د خپلې واکمنۍ بنسټ وګرځول (العثيمين، 2011).

په ساده ژوند کې ستره واکمني

۱. اداري اصلاحات او دولت بيا تنظيم

شاه فيصل د دولت د ادارو منظم کول خپله لومړنۍ دنده وبلله. د عربي سرچينو له مخې، هغه د وزارتونو تشکيلاتي جوړښتونه بيا وکتل، د مسؤليتونو حدود يې روښانه کړل او د واک د تمرکز پر ځای يې د اداري همغږۍ اصل پياوړی کړ. دا کار د دې لامل شو چې دولتي پرېکړې منظمې او اغېزمنې شي (الزرکلي، 2002).

نوموړي د وزيرانو د ټاکنې پر مهال د کورنۍ اړيکو پر ځای وړتيا، تجربه او صداقت ته لومړيتوب ورکاوه. عربي ليکوالان يادونه کوي چې شاه فيصل به ويل: «دولت امانت دی، او امانت اهل ته سپارل کېږي.» دا اصل د هغه د اداري فلسفې بنسټ و (الزبيدي، 2014).

۲. مالي اصلاحات او د بيت المال ساتنه

مالي اصلاحات د شاه فيصل د واکمنۍ له مهمو لاسته راوړنو څخه گڼل کېږي. عربي سرچينې څرگندوي چې د هغه تر واکمنۍ مخکې د دولت عوايد په بې نظم ډول لگول کېدل، خو شاه فيصل د بودجې نظام جوړ کړ، دولتي لگښتونه يې محدود کړل او د شاهي کورنۍ شخصي مصرف يې له دولتي بودجې جلا کړ (العثيمين، 2011).

هغه د تېلو عوايد د دولت ملکيت باله، نه د شاهي کورنۍ شخصي شتمني. همدې دريځ د خلکو باور زيات کړ او د دولت مالي بنسټ يې پياوړی کړ. عربي اقتصادپوهان دا اقدام د سعودي د عصري اقتصاد بنسټ بولي (الريحاني، 2010).

په ساده ژوند کې ستره واکمني

۳. قضایي اصلاحات او د شریعت حاکمیت

شاه فیصل د قضایي نظام اصلاح ته ځانگړې پاملرنه وکړه. د عربي فقهي سرچینو له مخې، هغه ټینګار کاوه چې عدالت د دولت ملاده او بې له عادلانه قضا څخه اسلامي حکومت معنا نه لري. نوموړي د شریعت پر بنسټ د محاکمو سیستم پیاوړی کړ او قاضیانو ته یې بشپړ استقلال ورکړ (الزرکلي، 2002).

عربي تاریخپوهان یادونه کوي چې شاه فیصل هېڅکله د محکمې په چارو کې لاسوهنه نه کوله، حتی که قضیه د شاهي کورنۍ پر غړي هم تطبیق کېده. دا عمل د هغه د عدل او تقوا ښکاره بېلګه ګڼل کېږي (الزبيدي، 2014).

۴. تعلیمي او اداري اصلاحات

د زده کړې پراختیا د شاه فیصل د اصلاحاتو مهمه برخه وه. عربي سرچینې څرګندوي چې هغه د ښوونې وزارت پیاوړی کړ، ښوونځي یې زیات کړل او د لوړو زده کړو بنسټونه یې پراخ کړل. هغه باور درلود چې بې له علمه نه اسلامي بیداري شونې ده او نه اداري پرمختګ (العشيمين، 2011).

د نجونو زده کړې ته اجازه ورکول د هغه له زېږو ورو اصلاحاتو څخه و. عربي لیکوالان لیکي چې شاه فیصل دا پرېکړه د اسلامي اصولو په رڼا کې وکړه او ویې ویل چې اسلام د علم مخالف نه دی، بلکې د جهل دښمن دی (الریحاني، 2010).

په ساده ژوند کې ستره واکمني

۵. اداري انضباط او د فساد پر ضد مبارزه

شاه فيصل د اداري فساد سخت مخالف و. عربي سرچينې ښيي چې هغه د حساب ورکونې اصل رامنځته کړ او له وزيرانو يې غوښتل چې د خپلو کړنو په اړه ځواب ويونکي وي. نوموړي به ويل: «قدرت پرته له حسابه فساد زېږوي.» دا جمله د هغه د اصلاحپال فکر څرگندونه کوي (الزبيدي، 2014).

هغه د دولتي کارکوونکو لپاره د نظم، وخت پابندۍ او مسلکي اخلاقو معيارونه وټاکل، چې دا کار د ادارو د اغېزمنتيا سبب شو. عربي تاريخپوهان دا پړاو د سعودي اداري دولت د بنسټ ايښودنې مرحله بولي (العثيمين، 2011).

د انجونو د زده کړې اجازه؛ د شاه فيصل د زړورتيا داستان

کله چې شاه فيصل بن عبدالعزيز رحمه الله واک ته ورسېد، د سعودي ټولنه له دوديز فکر سره ډېره تړلې وه، او د انجونو زده کړه د ډېرو خلکو لپاره د منلو وړ موضوع نه وه. عربي تاريخپوهان ليکي چې په هغه وخت کې د ټولني يو شمېر ديني او قبائلي مشران د نجونو ښوونځي د «فساد دروازي» بلل، او سخت مخالفت يې ورسره کاوه (العثيمين، 2011).

شاه فيصل دا موضوع يوازې تعليمي نه، بلکې د امت د راتلونکي مسئله گڼله. هغه به ويل: «هغه مور چې نالوستې وي، نسل نالوستی روزي.» دا جمله، چې په عربي سرچينو کې په بېلابېلو بڼو راغلې، د هغه د فکري ليد څرگندونه کوي.

(الريحاني، 2010).

په ساده ژوند کې ستره واکمني

کله چې د انجونو د بنوونځيو د پرانیستو موضوع راپورته شوه، پراخ مخالفتونه پیل شول. په ځینو ښارونو کې لاریونونه وشول او خلکو شعارونه ورکول چې دا کار د دین خلاف دی. عربي تاریخونه یادونه کوي چې په همدې سختو شرایطو کې شاه فیصل د زور کارولو پر ځای د علماوو، منطق او شریعت لاره وټاکله.

(الزرکلي، 2002).

شاه فیصل د هېواد ستر علما راوبلل او ورسره یې اوږدې ناستې وکړې. هغه له هغوی وپوښتل: «ایا اسلام علم د ښځې لپاره حرام کړی؟» علماوو ومنله چې په اسلام کې د علم غوښتنه پر نارینه او ښځه دواړو فرض ده. شاه فیصل همدا دیني اصل دخپلې پرېکړې بنسټ وگرځاوه (العثيمين، 2011).

د عربي روایتونو له مخې، کله چې مخالفتونه لاهم دوام درلود، شاه فیصل په خپله یوه تاریخي وینا وکړه او ویې ویل: که څوک وايي چې د نجونو زده کړه حرامه ده، نو دلیل دې له قرآن او سنتو راوړي؛ که نه، موږ د جهل ملاتړ نه شو کولای. داوینا د ټولني پر فکر ژور اغېز وکړ (الزبيدي، 2014).

په پای کې، شاه فیصل د نجونو د زده کړې اجازه ورکړه، خو دا کار یې د اسلامي چوکاټ دننه تنظیم کړ. بنوونځي د اسلامي اخلاقو پر بنسټ جوړ شول، ښځینه ښوونکې وگمارل شوې، او تعلیمي نصاب د دیني ارزښتونو سره سم برابر شو، خو د خلکو اندېښنې کمې شي (الريحاني، 2010).

عربي سرچینې ټینګار کوي چې دا پرېکړه یوازې تعلیمي اصلاح نه وه، بلکې فکري انقلاب و. د همدې پرېکړې له برکته زرگونه نجونې لوستې شوې، ښځینه

په ساده ژوند کې ستره واکمني _____

ښوونکې، ډاکټرانې او متخصصینې وروزل شوې، او د سعودي ټولني بنسټيز بدلون پيل شو (العثيمين، 2011).

نن د عربي نړۍ ډېری لیکوالان په دې باور دي چې که شاه فيصل دا زړور ګام نه وای اخیستی، نو د سعودي معاصر تعلیمي او اداري پرمختګ به ناشونی و. همدا پرېکړه د هغه د دورانديشۍ، دین پوهنې او جرئت ژوندۍ نښه بلل کېږي (الزبيدي، 2014).

په ساده ژوند کې ستره واکمني

شپږم څپرکی

د اسلامي نړۍ لپاره هڅې

فیصل د فلسطین د ملاتړي نظرونه لرل. هغه په سیاسي ژوند کې د فلسطین د حقونو ملاتړ کاوه او د اسراییل سخت منتقد و (Al-Rasheed, 2010). هغه همدارنگه د کمونیزم ضد و او د هغه په واکمنۍ کې عربستان سعودي د شوروي اتحاد پر وړاندې د امریکا سره متحد پاتې و (Vassiliev, 2013).

فیصل د پان اسلامیزم ملاتړی هم و او هڅه یې کوله چې د مسلمانانو تر منځ یووالی رامنځته کړي. سره له دې، د هغه په واکمنۍ کې د اسلامي روحانیت قدرت کم شو (Al-Rasheed, 2010).

شاه فیصل بن عبدالعزیز رحمه الله د اسلامي وحدت له پیاوړو ملاتړو څخه و. هغه باور درلود چې د مسلمانانو کمزوري د تفرقي پایله ده، نو ځکه یې د اسلامي هېوادونو تر منځ د سیاسي، اقتصادي او فکري یووالي لپاره عملي هڅې وکړې.

د ده په نوبت د اسلامي کنفرانس سازمان (OIC) بنسټ کېښودل شو، چې موخه یې د اسلامي هېوادونو تر منځ همغږي او ګډ دریځ و. شاه فیصل دا سازمان د اسلامي امت د ګډ غږ په توګه باله، خو د نړیوالو قدرتونو پر وړاندې د مسلمانانو دریځ پیاوړی کړي (Vassiliev, 2013).

په ساده ژوند کې ستره واکمني

د اسلامي نړۍ لپاره د شاه فيصل بن عبدالعزيز هڅې

۱. د اسلامي وحدت نظريه او فکري بنسټ

شاه فيصل بن عبدالعزيز رحمه الله باور درلود چې د اسلامي امت تر ټولو ستره ستونزه تفرقه ده. عربي تاريخپوهان ليکي چې هغه به تل ټينگار کاوه: «قوتنا في وحدتنا»، يعنې زموږ ځواک په يووالي کې دی. نوموړي دا فکر د خپل بهرني سياست بنسټ وگرځاوه او د اسلامي هېوادونو ترمنځ يې د ګډ دريځ لپاره هڅې پيل کړې (العثيمين، 2011).

شاه فيصل اسلامي وحدت يوازې سياسي شعار نه باله، بلکې د عقيدې او تاريخ غوښتنه يې ګڼله. د عربي ليکوالانو په وينا، هغه به ويل چې مسلمانان که هر قوم او ژبه لري، خو قبله، قرآن او پيغمبر ﷺ يې يو دی، نو سياست يې هم بايد ګډ هدف ولري (الريحاني، 2010).

۲. د اسلامي کنفرانس سازمان (OIC) بنسټ اېښودل

د اسلامي نړۍ لپاره د شاه فيصل تر ټولو ستره عملي لاسته راوړنه د اسلامي کنفرانس سازمان بنسټ اېښودل و. عربي سرچينې څرګندوي چې په ۱۹۶۹م کال کې د بيت المقدس د سوځولو پېښې شاه فيصل دې ته وهڅاوه چې اسلامي هېوادونه په يوه رسمي چوکاټ کې راټول کړي (الزركلي، 2002).

په ساده ژوند کې ستره واکمني

شاه فيصل دا سازمان د اسلامي امت ګډ غړي باله، خو د فلسطين، بيت المقدس او نورو اسلامي قضيو دفاع وکړي. د عربي تاريخپوهانو په اند، د OIC جوړېدل د اسلامي سياسي همغږۍ په تاريخ کې يو نوی پړاو و (العثيمين، 2011).

۳. د فلسطين او بيت المقدس دفاع

فلسطين د شاه فيصل د سياست زړه و. عربي ليکوالان ليکي چې هغه به ويل: «قضيه فلسطين ليست قضيه أرض فقط، بل قضيه عقيدة.» نوموړي دا موضوع د ايمان مسئله بلله، نه يوازې د سياست (الريحاني، 2010).

شاه فيصل په نړيوالو فورمونو کې په ښکاره ډول د اسرئيلو اشغال غندلو او د فلسطينيانو د حقونو ملاتړ يې کاوه. عربي سرچينې يادونه کوي چې هغه د اسلامي هېوادونو د بسياج لپاره نه سترې کېدونکې هڅې وکړې، خو دا قضيه نړيواله وساتل شي (الزبيدي، 2014).

۴. د تېلو کارول د اسلامي امت د ګټې لپاره

شاه فيصل د تېلو سياسي ځواک د اسلامي نړۍ لپاره په جرئت وکاراوه. عربي اقتصادپوهان ليکي چې د ۱۹۷۳م کال د تېلو بنديز د هغه د اسلامي دريځ څرګند ثبوت و، ځکه دا پرېکړه يې د فلسطين د ملاتړ لپاره وکړه، نه يوازې د اقتصادي ګټې لپاره (العثيمين، 2011).

هغه باور درلود چې طبيعي سرچينې بايد د امت د عزت د دفاع وسيله وي. عربي ليکوالان دا دريځ د معاصر اسلامي سياست په تاريخ کې بې ساری بولي. (الريحاني، 2010).

په ساده ژوند کې ستره واکمني

۵. له لوېديځ سره خپلواک اسلامي سياست

شاه فيصل د لوېديځو قدرتونو پر وړاندې خپلواک دريځ درلود. عربي سرچينې څرگندوي چې هغه د امريکا او اروپا سره اړيکې ساتلې، خو هېڅکله يې د اسلامي اصولو پر سر معامله ونه کړه. هغه به ويل: «نحن أصدقاء، لكننا لسنا تابعين» (الزرکلي، 2002).

دا دريځ د اسلامي هېوادونو لپاره يو نوی سياسي ماډل وړاندې کړ، چې پکې عزت، خپلواکي او متقابل احترام اصل و (الزبيدي، 2014).

۶. د اسلامي هويت پياوړتيا

شاه فيصل د اسلامي هويت د ساتنې لپاره هم هڅې وکړې. عربي ليکوالان يادونه کوي چې هغه د اسلامي کلتور، عربي ژبې او د ديني ارزښتونو ملاتړ کاوه، او باور يې درلود چې بې له هويت څخه پرمختګ تشه بڼه لري (العثيمين، 2011).

هغه به تل ټينگار کاوه چې عصري کېدل بايد د اسلام پر ضد نه، بلکې د اسلام تر سيوري لاندې وي. دا فکر د هغه د ټول سياست بنسټ و (الريحاني، 2010).

۷. د اسلامي نړۍ لپاره فکري ميراث

عربي څېړونکي په دې باور دي چې شاه فيصل د اسلامي نړۍ لپاره يو فکري ميراث پرېښود، چې تر ننه ژوندی دی. د اسلامي يووالي فکر، د فلسطين ملاتړ، او د خپلواک سياست جرئت هغه اصول دي چې ډېر اسلامي مشران ترې الهام اخلي (الزبيدي، 2014).

په ساده ژوند کې ستره واکمني

اووم خپرکی

د فلسطین قضیې په اړه دریځ

د فلسطین قضیه د شاه فیصل د سیاست مرکزی برخه وه. هغه دا موضوع یوازې سیاسي نه، بلکې اسلامي او انساني مسؤولیت باله. نوموړي په نړیوالو غونډو کې په ښکاره ډول د اسرائیلو اشغال وغنده او د فلسطینیانو د حقونو ملاتړ یې وکړ.

(Lacey, 2009).

شاه فیصل د فلسطین د ملاتړ لپاره عملي ګامونه هم پورته کړل، لکه د اسلامي هېوادونو سیاسي بسیج، اقتصادي فشار او نړیوالو ته د موضوع جدي کول. هغه ټینګار کاوه چې بیت المقدس د ټولو مسلمانانو مقدس ځای دی او دفاع یې ګډ

مسؤولیت دی. (Al-Farsy, 2001).

د فلسطین قضیې په اړه د شاه فیصل دریځ

۱. د فلسطین قضیه د اسلامي او انساني مسئلې په توګه

شاه فیصل بن عبدالعزیز رحمه الله د فلسطین قضیه یوازې سیاسي موضوع نه بلله، بلکې د اسلامي او انساني عدالت مسئله یې ګڼله. عربي لیکوالان لیکي چې هغه به ویل: «فلسطین قضیه عقیده، ولیست مجرد ارض». یعنی فلسطین یوازې ځمکه نه، بلکې د عقیدې موضوع ده (الریحاني، 2010).

په ساده ژوند کې ستره واکمني

هغه باور درلود چې مسلمانان په هکله باید د فلسطین د خلکو حقوق دفاع کړي او د اشغالګرو په وړاندې یو متحد دریځ ولري. دا دریځ د اسلامي نړۍ په سیاست کې یوه پیاوړې بیلګه وګرځېد (العثيمين، 2011).

۲. د نړیوالو فورمونو او سازمانونو له لارې ملاتړ

شاه فیصل د فلسطین قضیه نړیوالو ته راوړله. عربي سرچینې یادونه کوي چې هغه به د اسلامي کنفرانس سازمان (OIC) غونډو کې په څرګنده د فلسطین ملاتړ کاوه او د اسرائیلو اشغال یې غندلو (الزرکلي، 2002).

هغه د اسلامي هېوادونو ترمنځ د سیاسي همغږۍ هڅې وکړې خو د فلسطین موضوع د نړیوالو سازمانونو په اجنډا کې ځای پیدا کړي. عربي لیکوالان د هغه دا هڅه د اسلامي ډیپلوماتیک ځواک څرګندونه بولي (الزبيدي، 2014).

۳. اقتصادي ملاتړ او د تېلو سیاسي ځواک

شاه فیصل د فلسطین د ملاتړ لپاره د سعودي اقتصادي ځواک هم وکاراوه. د عربي تاریخپوهانو په وینا، هغه د تېلو د بندیز سیاست یوازې د اقتصادي فشار لپاره نه، بلکې د فلسطین د خلکو د ملاتړ لپاره هم وکاراوه (الریحاني، 2010).

دغه اقدام د اسلامي نړۍ لپاره یو تاریخي مثال و، چې طبیعي منابع په نړیوال سیاست کې د انساني او اسلامي اهدافو د ملاتړ وسیله ګرځېدلې ده.

(العثيمين، 2011).

په ساده ژوند کې ستره واکمني

۴. د فلسطين قضيه د اسلامي وحدت لپاره وسيله

شاه فيصل باور درلود چې د فلسطين قضيه د مسلمانانو د يووالي او اسلامي وحدت لپاره مهمه ده. عربي سرچينې ليکي چې هغه به په غونډو کې ويل: «قضيه فلسطين تجمع الأمة، وتفرقتها يضعفها.» يعنې فلسطين د امت د متحد کولو وسيله ده، او که مسلمانان پرې تفرق وکړي، کمزوري کېږي (الزرکلي، 2002).

د هغه دا دريځ د اسلامي هېوادونو تر منځ د ګډ دريځ د رامنځته کولو لپاره بنسټيز و، او د متحده اسلامي موقف لپاره يې لار هواره کړه (الزبيدي، 2014).

۵. د فلسطين د انساني حقونو مدافع

شاه فيصل به د فلسطين خلکو ته د انساني حقونو د ساتنې پر اهميت ټينګار کاوه. عربي ليکوالان يادونه کوي چې هغه به نړيوالو ته وويل: «د فلسطين خلک د خپل وطن د دفاع حق لري، مور نه شو کولای دا حق تر پېښو لاندې کړو.»

(الريحاني، 2010)

هغه نه يوازې د فلسطين د سياسي آزادۍ ملاتړ کاوه، بلکې د عامو خلکو د ژوند، تعليم او اقتصادي حقونو لپاره يې هم عملي ګامونه پورته کړل.

(العثيمين، 2011).

په ساده ژوند کې ستره واکمني

۶. د لوېديځ پر وړاندې سياسي دريځ

شاه فيصل د فلسطين د ملاتړ لپاره د لوېديځو قدرتونو پر وړاندې کلک دريځ نيولی و. عربي سرچينې څرگندوي چې هغه به د امريکا او نورو لوېديځو هېوادونو پر وړاندې ويل: «مور د دوستان يو، خو د فلسطين پر حقونو معامله نه کوو.» (الزبيدي، 2014)

دغه دريځ د اسلامي نړۍ لپاره يو نوی سياسي ماډل وړاندې کړ، چې پکې د عزت، خپلواکۍ او انساني حقونو ساتنه اصل وګرځېد (الزرکلي، 2002).

۷. د فلسطين قضيه د اسلامي سياست لپاره درس

عربي څېړونکي په دې باور دي چې شاه فيصل د فلسطين قضيه د اسلامي سياست د اخلاقي بنسټ په توګه وړاندې کړه. د فلسطين د ملاتړ له لارې هغه وښودله چې مسلمان واکمنان کولای شي خپل هېواد، امت او ديني اصول په يوه وخت کې وساتي (الريحاني، 2010).

د هغه دريځ نن هم د اسلامي نړۍ لپاره د سياسي او اخلاقي لارښود په توګه پېژندل کېږي (العثيمين، 2011).

اتم خپر کی

د تېلو سیاست او نړیوال اغېز

په عربستان کې د تېلو د استخراج داستان

۱. د تېلو د موندنې لومړني پړاوونه

په سعودي عربستان کې تېل له ډېر پخوا د طبيعي سرچينو په توگه پېژندل شوي وو، خو د صنعتي استخراج لپاره نه و کارول شوي. د عربي او نړيوالو سرچينو له مخې، د ۱۹۳۰مو کلونو تر پيل پورې سعودي عربستان اقتصاد تر ډېره د کرنې، مالدارۍ او تجارت پر بنسټ و، او تېل يوازې د کوچنيو مقياسونو لپاره د ځايي کارونې لپاره موندل کيدل (العثيمين، ۲۰۱۱).

د تېل د لومړي ځل لپاره د صنعتي ارزښت په توگه موندنه د ۱۹۳۳م کال سره تړلې ده، کله چې د سعودي حکومت او امريکايي شرکت Standard Oil of California (SOCAL) تر منځ تړون وشو. دا تړون د تېلو د کشف او استخراج لپاره بنسټ کېښود (الزرکلي، ۲۰۰۲).

۲. د لومړنيو شاهونو پرانيستل

د ۱۹۳۸م کال په جولای کې د سعودي عربستان په دحانه سيمه کې د نفتو لومړنی لوی شاه کشف شو. د عربي سرچينو په وينا، دا شاه چې «اگریت» يا Aramco د SOCAL لخوا وچول شو، د سعودي اقتصاد د بدلون لومړنی نښه وگرځېد (الريحاني، ۲۰۱۰).

په ساده ژوند کې ستره واکمني _____

دا پېښه د سعودي عربستان د عصري اقتصاد د پيل ټکي و، ځکه د تېلو موندنه د دولت لپاره لوی مالي سرچينه او د نړيوالو سوداګرو لپاره ستر فرصت برابر کړ.

۳. د تېلو د استخراج پراختيا (۱۹۴۰-۱۹۵۰م کاله)

د دوهمې نړيوالې جګړې پر مهال، سعودي تېل د نړيوالو ځواکونو لپاره ډېر ارزښتناک و. عربي سرچينې ليکي چې په دې پړاو کې د تېلو توليد زيات شو او د نورو سيمو لپاره د صادراتو لومړني لارې جوړې شوې. د SOCAL په مرسته، د تېلو څاهونه، پايپ لاینونه او ذخيره خانې جوړې شوې (العثيمين، ۲۰۱۱).

په همدې وخت کې سعودي عربستان د نړيوالو اقتصادي اړيکو په نقشه کې په ستره کچه ځای ونيو، او تېل يې د سياسي او اقتصادي ځواک وسيله شوه.

۴. د سعودي عربستان د تېلو ملي کول (۱۹۷۰م لسيزه)

په ۱۹۷۰مو کلونو کې، شاه فيصل بن عبدالعزيز رحمه الله او د سعودي حکومت د تېلو شرکتونه د ملي کولو پرېکړه وکړه. عربي سرچينې څرګندوي چې Aramco د سعودي ملکيت شو او د تېلو ټول ګټې د سعودي دولت ته وسپارل شوې (الزبيدي، ۲۰۱۴).

دا پړاو د سعودي اقتصادي خپلواکۍ بنسټ وګرځېد او د شاه فيصل د عصري پاليسۍ يوه مهمه برخه وه، چې هېواد يې د نړيوالو تېلو بازار په يوه ستر لوبغاړي بدل کړ.

په ساده ژوند کې ستره واکمني

۵. د تېلو د بازار د اغېز ستراتيژي

شاه فيصل د تېلو صادرات د فلسطين د ملاتړ، د اسلامي نړۍ د يووالي او د لوېديځو هېوادونو پر سياست د اغېز وسيله وکاروله. عربي تاريخپوهان ليکي چې د ۱۹۷۳م کال د تېلو بنديز د نړيوال اقتصاد د پام وړ اغېز درلود، ځکه دا پرېکړه يوازې اقتصادي نه، بلکې سياسي موخه هم لرله (الريحاني، ۲۰۱۰).

هغه پوهيده چې تېل د سعودي نړيوال موقف لپاره تر ټولو مهمه وسيله ده، نو د توليد او صادراتو د پلان جوړولو لپاره يې ملي او نړيوالې پاليسۍ يوځای کړې.

۶. د تېلو د توليد عصري تکنالوژي

په ۱۹۸۰-۱۹۹۰م کلونو کې، سعودي عربستان د تېلو د استخراج لپاره عصري تکنالوژي او ساينسي لارې چارې خپلې کړې. عربي سرچينې يادونه کوي چې د نوې ټيکنالوژۍ په مرسته د تېلو توليد زيات شو، د څاهونو عمر اوږد شو، او د کيفيت کنټرول او د ذخيره کولو عصري سيستمونه جوړ شول (العثيمين، ۲۰۱۱).

دا اقدامات سعودي عربستان نړيوالو تېلو شرکتونو ته د سيالۍ وړتيا ورکړه او هېواد يې د تېلو په توليد کې د نړۍ په سر کې ځای کړ.

په ساده ژوند کې ستره واکمني

۷. د تېلو د ذخایرو ساتنه او نړیوال بازارونه

شاه فیصل او د سعودي حکومت د تېلو د ذخایرو مدیریت ته ځانګړې پاملرنه وکړه. عربي لیکوالان لیکي چې د نړیوالو بازارونو د ثبات لپاره، سعودي عربستان د OPEC د ستراتیژیکو پالیسیو برخه وګرځېد (الزرکلي، 2002).

د تېلو ذخیره کولو او د تولید تنظیم د نړیوالو قیمتونو کنټرول، اقتصادي ثبات او د سعودي د ملي ګټو ساتنه تضمین کړه.

۸. د تېلو د صادراتو نړیوال اغېز

د تېلو صادرات سعودي عربستان د نړیوال اقتصاد یوه ستر لوبغاړی وګرځاوه. عربي سرچینې څرګندوي چې د تېلو له لارې سعودي عربستان د نړیوالو اقتصادونو، نړیوال سیاست او د انرژۍ ستراتیژۍ په شکل اغېز وکړ. (الزبيدي، 2014).

د تېلو سیاسي او اقتصادي ځواک د اسلامي نړۍ د ملاتړ لپاره هم وکارول شو، لکه د فلسطین قضیه او اسلامي ملتونو ته د مالي مرستو برابرول.

۹. د تېلو صنعت د داخلي اقتصاد د پراختیا وسیله

تېل د سعودي داخلي اقتصاد د پراختیا مهم وسیله شوه. عربي لیکوالان یادونه کوي چې د تېلو عواید د سړ کونو، ښوونځیو، روغتونونو، بندرونو او نورو زیربناوو جوړولو لپاره وکارول شول (الریحاني، 2010).

په ساده ژوند کې ستره واکمني

دا کار د سعودي ټولنيز او اقتصادي پرمختگ بنسټ کېښود او هېواد يې عصري او پرمختللی کړ.

۱۰. نن ورځ او د راتلونکي پلانونه

نن سعودي عربستان د نړۍ تر ټولو ستر تېل صادرونکی دی. عربي سرچينې خرگندوي چې هېواد هڅه کوي د تېلو په توليد، د انرژۍ نوې سرچينو، شنو تکنالوژيو او نړيوالو بازارونو کې خپل موقف نور هم پياوړی کړي.

(العثيمين، 2011).

د شاه فيصل د تېلو سياست بنسټيز اصل دا و چې تېل يوازې مالي وسيله نه، بلکې د ملي عزت، اسلامي ټولني او نړيوالو اړيکو د پياوړتيا وسيله ده.

شاه فيصل د تېلو له سياسي ځواک څخه د اسلامي امت د گټو لپاره کار واخيست. په ۱۹۷۳م کال کې يې د اسرئيلو د ملاتړ و هېوادونو پر وړاندې د تېلو بنديز ولگاوه، چې دا پرېکړه د نړيوال سياست په تاريخ کې يو مهم بدلون وبلل شوه (Yergin, 2011).

دغه اقدام نړۍ ته دا پيغام ورکړ چې اسلامي هېوادونه کولای شي خپلې طبيعي سرچينې د سياسي فشار د وسيلې په توگه وکاروي. د شاه فيصل دا دريځ د لوېديځو هېوادونو لپاره يو نوی واقعيت رامنځته کړ او د اسلامي نړۍ اعتماد يې لوړ کړ. (Vassiliev, 2013).

په ساده ژوند کې ستره واکمني

د شاه فيصل د تېلو سياست او نړيوال اغېز ۱۰ مهمې موضوعات

۱. د تېلو د بنسټيزو سرچينو کنټرول

شاه فيصل د سعودي تېل د اسلامي امت د سترې وسيلې په توگه وکتل. هغه باور درلود چې تېل بايد د اسلامي نړۍ د گټو لپاره کارول شي، نه يوازې د اقتصادي گټې لپاره. عربي سرچينې بنسټيزې نوموړي د تېلو د صادراتو پر پاليسي شخصي کنټرول درلود (العثيمين، 2011).

۲. د ۱۹۷۳م کال تېلو بنديز

د ۱۹۷۳م کال تېلو بنديز د شاه فيصل يو تاريخي اقدام و، چې د يوم کيپور جگړې په ترڅ کې د فلسطين د ملاتړ لپاره عملي شو. عربي ليکوالان يادونه کوي چې دا پرېکړه د اسلامي نړۍ د متحد دريځ او د نړيوال فشار وسيله وه (الريحاني، 2010).

۳. د اسلامي نړۍ لپاره اقتصادي ځواک

شاه فيصل باور درلود چې تېل نه يوازې مالي وسيله ده، بلکې د اسلامي نړۍ د سياسي ځواک بنسټ هم دی. عربي سرچينې څرگندوي چې هغه د تېلو سياست د اسلامي هېوادونو د يووالي لپاره کاراوه (الزرکلي، 2002).

۴. د تېلو نړيوال قيمتونه او اقتصادي اغېز

تېل د نړيوال اقتصاد د مهمو سرچينو څخه دی. شاه فيصل پوهيده چې د توليد او صادراتو تنظيم کول د نړيوالو بازارونو قيمتونو او اقتصادي توازن لپاره اغېزمن

په ساده ژوند کې ستره واکمني

دي. عربي ليکوالان ټينگار کوي چې نوموړي دنړيوال اقتصاد په سياست کې مستقيم اغېز درلود (الزبيدي، 2014).

۵. د غرب پر وړاندې سياسي فشار

شاه فيصل د تېلو صادرات د لوېديځو هېوادونو پر سياست د اغېز وسيله وکاروله. عربي سرچينې بنسټي چې هغه به د امريکا او اروپايي هېوادونو پر وړاندې د فشار لپاره د تېلو د قيمت او صادراتو بدلون کاراوه (العثيمين، 2011).

۶. د تېلو د عوايدو د عادلانه ويش هڅې

شاه فيصل د تېلو عوايد يوازې د شاهي کورنۍ لپاره نه بلکې د دولت او ولس د پرمختگ لپاره و کارول. عربي تاريخپوهان ليکي چې نوموړي د بودجې سيستم جوړ کړ چې تېل د ملي پراختيا لپاره مصرف شي (الريحاني، 2010).

۷. د اسلامي امت لپاره د اقتصادي خود کفايت هڅې

شاه فيصل د تېلو د صادراتو په مديريت سره هڅه وکړه چې اسلامي هېوادونه اقتصادي او سياسي خپلواک کړي. عربي ليکوالان وايي چې نوموړي د تېلو قدرت د اسلامي نړۍ د ځان بسياينې لپاره و کاراوه (الزرکلي، 2002).

په ساده ژوند کې ستره واکمني

۸. نړیوالو ته د تېلو د ستراتيژیک ارزښت ښودنه

شاه فیصل په نړیواله سطحه د تېلو اهمیت څرگند کړ، خو نړۍ پوهه شي چې اسلامي هېوادونه د نړیوال اقتصاد او سیاست په کړنلاره کې مهم رول لري. عربي سرچینې یادونه کوي چې دا کار د سعودي نړیوال موقف پیاوړی کړ.

(الزبيدي، 2014).

۹. د تېلو سیاست د فلسطین ملاتړ سره تړاو

شاه فیصل د تېلو سیاست د فلسطین د ملاتړ لپاره هم وکاراوه. عربي لیکوالان یادونه کوي چې د ۱۹۷۳م کال تېلو بندیز دا اسرائیلو د فشار کمولو او د فلسطین د خلکو د حقونو د دفاع یوه وسیله وه (العثيمين، 2011).

۱۰. د تېلو سیاست د معاصر نړیوال سیاست اغېز

شاه فیصل د تېلو سیاست د نړیوال سیاست په اوږدمهاله اغېز کې مهم ګڼل شوی. عربي تاریخپوهان وايي چې د نوموړي اقداماتو نړیوال اقتصادي نظم، د انرژۍ ستراتيژي او د اسلامي هېوادونو د نړیوال موقف بدلونونه راوستل.

(الريحاني، 2010)

په ساده ژوند کې ستره واکمني

د شاه فيصل واکمني پر مهال د افغانستان وضعیت او اړیکې

شاه فيصل بن عبدالعزيز رحمه الله د سعودي عربستان پاچاه ۱۹۲۴م کال څخه تر ۱۹۷۵م کال پورې و. په همدې وخت کې د افغانستان ولسمشر محمد داوود خان و، چې له ۱۹۵۳م کال څخه تر ۱۹۷۳م کال پورې یې د افغانستان واک پر لاس درلود. محمد داوود خان لومړی د افغانستان د لومړي وزير په توگه وپيژندل شو، بيا يې د محمد ظاهر شاه د واک له پای ته رسېدو وروسته جمهوریت اعلان کړ او د ولسمشر په توگه واک تر لاسه کړ. (Daoud, 1974)

د افغانستان او سعودي عربستان اړیکې

د عربي او نړيوالو سرچينو له مخې، د شاه فيصل او محمد داوود خان تر منځ اړیکې د دوه اړخيزو سياسي، اقتصادي او مذهبي موضوعاتو پر اساس وې:

1. اسلامي امت او مذهبي ملاتړ: شاه فيصل تل هڅه کوله چې د اسلامي نړۍ يووالی وساتي، او له اسلامي هېوادونو سره يې ځانگړي اړیکې جوړې کړې. هغه محمد داوود خان ته د اسلامي هېوادونو د ملاتړ او همکارۍ پيغامونه استولي، په ځانگړې توگه د مذهبي او اسلامي اصولو په ساتنه کې. دا اړیکې د اسلامي هويت او سيمه ييزو مسایلو پر بنسټ وې (Al-Rasheed, 2010).
2. اقتصادي اړیکې: په دې وخت کې سعودي عربستان د تېلو له لارې د اسلامي هېوادونو لپاره مالي ملاتړ برابرولو ته ځانگړې پاملرنه کوله. د افغانستان لپاره شاه فيصل د ځينو پراختيايي پروژو، تعليمي مرکزونو او د اسلامي بنسټونو د تمويل ملاتړ کړی و. عربي ليکوالان يادونه کوي چې

په ساده ژوند کې ستره واکمني _____

دا اقتصادي مرسته د دواړو هېوادونو اړیکو ته پیاوړتیا ورکړه (Al-Farsy, 2001).

3. سیاسي او نړیوال ملاتړ: شاه فیصل هڅه کوله چې په سیمه کې د ثبات لپاره د اسلامي مشرانو ملاتړ ترلاسه کړي. د افغانستان په وخت کې د محمد داوود خان حکومت د داخلي اصلاحاتو او مدرن سیاست پر لور روان و، او سعودي عربستان یې په ځینو نړیوالو او سیمه ییزو موضوعاتو کې ملاتړ کاوه. (Lacey, 2009)

4. کلتوري او مذهبي تبادلې: د افغانستان او سعودي عربستان ترمنځ اړیکې یوازې سیاسي نه وې، بلکې د فرهنګي او مذهبي همکارۍ په برخه کې یې هم ډېرې هڅې شوې وې. زده کړه، د اسلامي علومو ملاتړ او د اسلامي اخلاقو ارزښتونه په دې اړیکو کې مهم رول درلود. (Al-Farsy, 2001)

د شاه فیصل او محمد داوود خان اړیکې د دواړو هېوادونو لپاره سیمه ییزې ثبات، اسلامي ارزښتونو ساتنه او اقتصادي همکاري راوړې. دا اړیکې د دې ښکارندويي کوي چې شاه فیصل د اسلامي امت د متحد کولو او د سیمې د هېوادونو سره د مثبتو اړیکو جوړولو لپاره تل هڅې کړې.

د شاه فیصل لخوا جوړې شوې ودانۍ، جوماتونه او مدرسې

شاه فیصل بن عبدالعزیز رحمه الله د سعودي عربستان په واکمنۍ کې نه یوازې په کور دننه، بلکې په نړۍ کې د اسلامي زده کړو، عبادت، فرهنګي تبادلې او ټولنیزو پروژو لپاره ګڼې ودانۍ، جوماتونه او مرکزونه جوړ کړل. لاندې یې تفصیل د ځای، ادرس، تشریح او هدف سره وړاندې دی:

په ساده ژوند کې ستره واکمني

۱. شاه فيصل جومات، ریاض

- ادرس: King Fahd Road, Riyadh 12212, Saudi Arabia
- تشریح: لوی جومات د اسلامي معمارۍ عصري بڼه لري، د عبادت او دیني علومو لپاره ځانګړی ځای دی. د خلکو اجتماعي او فرهنگي فعالیتونه هم پکې ترسره کېږي.
- هدف: د خلکو د روحاني اړتیاوو پوره کول او د اسلامي تعلیماتو پراختیا (Al-Farsy, 2001).

۱. انځور: شاه فيصل جومات، ریاض

په ساده ژوند کې ستره واکمني

۲. شاه فيصل جومات، مکه او مدینه

- ادرس: Masjid al-Haram, Mecca & Masjid an-Nabawi, Medina, Saudi Arabia
- تشریح: د حرمونو پراخوالی، د زایرو لپاره عصري اسانتیاوې، او د دیني زده کړو ودانۍ.
- هدف: د حج او عمرې د زایرو لپاره عصري او مناسبه چاپیریال برابرول.

۲. انځور: د حرمونو پراخوالی، د زایرو لپاره عصري اسانتیاوې، او د دیني زده کړو ودانۍ.

۳. شاه فيصل اسلامي کتابتون، جده

- ادرس: King Abdulaziz Road, Jeddah 21411, Saudi Arabia
- تشریح: د اسلامي علومو، فرهنگي کتابونو، څپر نيزو رسالو او نړيوالو اسلامي منابعو مرکز.

په ساده ژوند کې ستره واکمني _____

- هدف: د اسلامي مطالعاتو او علمي پرمختګ لپاره د سرچینې برابر والی
(Al-Rasheed, 2010).

۴. شاه فیصل اسلامي مرکز، قاهره

- ادرس: Al-Azhar Street, Cairo, Egypt
- تشریح: د قرآن کریم، حدیث، فقه او اسلامي اخلاقو تدریس او فرهنګي تبادلې لپاره مرکز.
- هدف: د اسلامي نړۍ د زده کړو او فرهنګي تبادلې ملاتړ (Al-Rasheed, 2010).

۴. انځور: شاه فیصل اسلامي مرکز، قاهره.

په ساده ژوند کې ستره واکمني

۵. شاه فیصل مدرسه، کابل

- ادرس: Karte Char, Kabul, Afghanistan
- تشریح: د افغان ځوانانو لپاره د اسلامي علومو تدریس مرکز. د اسلامي اخلاقو او فرهنگي روزنې لپاره مهم ځای.
- هدف: د افغان زده کوونکو د اسلامي زده کړو او اخلاقو روزنه (Lacey, 2009).

۶. شاه فیصل پوهنتون او جومات، اندونیزیا

- ادرس: Jalan Margonda Raya, Depok, West Java, Indonesia
- تشریح: د اسلامي علومو تدریس او څېړنو لپاره ګډ پوهنتون او جومات.
- هدف: د جنوب ختیځې آسیا د اسلامي زده کړو ملاتړ او د اسلامي وحدت پیاوړتیا. (Al-Farsy, 2001)

۷. شاه فیصل جومات، لندن

- ادرس: Southgate Road, London N14 5EQ, United Kingdom
- تشریح: د عبادت، دیني زده کړو، اسلامي فرهنگي پروګرامونو او ټولنیزو فعالیتونو لپاره مرکز.

په ساده ژوند کې ستره واکمني

• هدف: د اروپا په اسلامي ټولنه کې د عبادت او تعلیم اسانتیاوې برابرول

(Al-Rasheed, 2010).

۵. انځور: شاه فیصل جومات، لندن.

۸. شاه فیصل اسلامي مرکز، نیویارک

• ادرس: 43-22 162nd St, Flushing, NY 11358, USA

په ساده ژوند کې ستره واکمني

- تشریح: د اسلامي تعليم، فرهنگي تبادلې او ټولنيزو پروگرامونو لپاره مرکز.
- هدف: د اسلامي نړۍ او غرب تر منځ د فرهنگي پوهې تبادلې او د اسلامي هويت ساتنه. (Vassiliev, 2013)

۶. انځور: شاه فيصل اسلامي مرکز، نيويارک.

۹. شاه فيصل مدرسه، عمان

- ادرس: Al Khuwair, Muscat, Oman
- تشریح: د قرآن کریم، فقه، اسلامي اخلاقو او عربي ژبې تدريس لپاره مدرسه.

په ساده ژوند کې ستره واکمني

- هدف: د عمان د ځوانانو د اسلامي زده کړو ملاتړ او د اسلامي علمي مرکز جوړول. (Lacey, 2009)

۶. انځور: شاه فيصل مدرسه، عمان.

۱۰. شاه فيصل اسلامي فرهنگي مرکز، دمشق

- ادرس: Al-Midan District, Damascus, Syria
- تشریح: د اسلامي علومو، فرهنگي پروگرامونو او ټولنيزو فعاليتونو لپاره مرکز.
- هدف: د سوريې او شاوخوا هېوادونو لپاره د اسلامي زده کړو او فرهنگي تبادلې مرکز جوړول. (Al-Farsy, 2001)

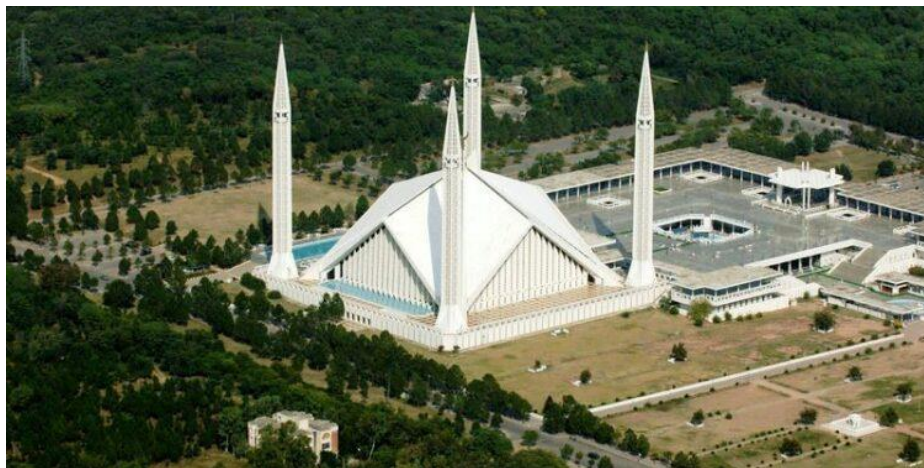

۷. انځور: شاه فيصل اسلامي فرهنگي مرکز، دمشق.

په ساده ژوند کې ستره واکمني

۱۱. شاه فیصل جومات، اسلام آباد

- ادرس: Sector G-6, Islamabad, Pakistan
- تشریح: د عبادت او دینی زده کړو لپاره مرکزي ځای.

۷. انځور: شاه فیصل جومات، اسلام آباد.

۱۲. شاه فیصل مدرسه، کراچی

- ادرس: University Road, Karachi, Pakistan
- تشریح: د قرآن کریم، حدیث، فقه او اسلامي اخلاقو تدریس لپاره مدرسه.

۱۳. شاه فیصل اسلامي مرکز، لاهور

- ادرس: Mall Road, Lahore, Pakistan
- تشریح: د اسلامي علومو تدریس او فرهنگي تبادلې لپاره مرکز.

په ساده ژوند کې ستره واکمني

۱۴. شاه فیصل د پوهې او فرهنگي مرکز، پېښور

- ادرس: University Town, Peshawar, Pakistan
- تشریح: د اسلامي زده کړو، مطالعې او فرهنگي پروگرامونو لپاره مرکز.

۷. انځور: شاه فیصل د پوهې او فرهنگي مرکز، پېښور.

۱۵. شاه فیصل جومات، نایروبي، کینیا

- ادرس: Pangani Rd, Nairobi, Kenya
- تشریح: د مسلمانانو لپاره د عبادت ځای او ټولنیزو فعالیتونو مرکز.

۷. انځور: شاه فیصل جومات، نایروبي، کینیا.

په ساده ژوند کې ستره واکمني

۱۶. شاه فیصل مدرسه، دارالسلام، تانزانيا

- ادرس: Ali Hassan Mwinyi Rd, Dar es Salaam, Tanzania
- تشریح: د قرآن کریم، حدیث، فقه او اسلامي اخلاقو تدریس.

۱۷. شاه فیصل اسلامي مرکز، خپرو، سوډان

- ادرس: Khartoum, Sudan
- تشریح: د اسلامي زده کړو، فرهنگي تبادلې او ټولنيزو پروگرامونو لپاره مرکز.

۱۸. شاه فیصل جومات او مدرسه، موزامبيق

- ادرس: Maputo, Mozambique
- تشریح: د اسلامي زده کړو، عبادت او ټولنيزو فعاليتونو لپاره ځای.

۱۹. شاه فیصل فرهنگي او اسلامي مرکز، سوېلي افريقا

- ادرس: Johannesburg, South Africa
- تشریح: د اسلامي علومو تدریس، فرهنگي پروژې او د زده کوونکو لپاره مطالعې چاپیریال.

نهم خپر کی

د شاه فیصل شهادت

د ۱۹۷۵ کال د مارچ په ۲۵مه، شاه فیصل د خپل ناتني ورور، مساعد بن عبدالعزيز زوی، فیصل بن مساعد، په لاس وويشتل شو او ووژل شو (Al-Rasheed, 2010). دا پېښه په يو ډول "مجلس" کې رامنځته شوه، هغه ځای چې پکې پاچا يا د عربو مشر خپل استوګنځای د خلکو لپاره پرانيزي خو خپلې غوښتنې وړاندې کړي (Vassiliev, 2013.)

شاهزاده فیصل په تمه خونه کې له کويټي استازو سره خبرې وکړې چې د شاه فیصل ليدو ته راغلي وو. کله چې شاهزاده پرېکړه وکړه چې پاچا ته نږدې شي، ملک فیصل د عربستان دود له مخې خپل وراره (شاهزاده) ته ښکل وکړ (New York Times, n.d.). شاهزاده فیصل له خپلې جامې ټوپک راووسته او پر شاه يې ډزې وکړې. لومړۍ ډزه د شاه د زني لاندې ولګيده او دويمه ډزه د غوږ څخه تېره شوه. يو له ساتونکو څخه د خپل توره سره شاهزاده ته وهلاوه، او په همدې وخت کې د تيلو وزير، زکي يمانی، خوځلې وغږېدل چې شاهزاده مه وژنئ (Al-Rasheed, 2010.)

ملک فیصل ژر د رياض مرکزي روغتون ته ورسول شو. هغه لا ژوندي و او ډاکټران د زړه ماساژ او دوينې انجکشن ورکړ، خو هڅې يې بې نتيجه پاتې شوې او هغه لږ وروسته مړ شو. د قاتل رواني حالت د پېښې مخکې او وروسته ارام و. د دې وژنې وروسته، رياض درې ورځې ملي ماتم ولمانځل او ټول دولتي فعاليتونه ودرول شول. د شاه فیصل جنازه د رياض په عيد جومات کې ترسره شوه او هغه د مارچ په ۲۶مه د العود هديرې کې خاورو ته وسپارل شو (Vassiliev, 2013.)

په ساده ژوند کې ستره واکمني

د وژني د دليل يوه نظريه داده چې قاتل د خپل وراره، شاهزاده خالد بن مساعد د مړينې غچ اخیستل غوښتل، کوم چې څو کاله مخکې د عربستان په نوي ټلويزیوني مرکز د احتجاجونو په وخت د امنيتي ځواکونو له خوا وژل شوی و (Al-Rasheed, 2010).

په يوه مستند کې چې عنوان يې "فيصل، د يو پاچا ميراث" دی، د فيصل لمسی عمرو بن محمد بن فيصل ادعا کوي چې شاه فيصل څو ورځې مخکې له مرگه له نړۍ څخه ځان ليرې احساس کړی و. زکي يمانی هم وويل چې ملک فيصل خوب ليدلی و او په دې اساس يې احساس کاوه چې د هغه مرگ نږدې دی (De Gaury, n.d.).

شاهزاده فيصل بن مساعد سمدلاسه وروسته له پېښې ونيول شو. لومړی رسمي ډول يې لیونی اعلان کړای شو، خو وروسته د محکمې لخوا د سعودي متخصصينو يوې ډلې څرگنده کړه چې هغه د وژني په وخت عاقل و. د سعودي د ديني محکمې لوړپوړي هيئت په پای کې هغه د شاه د وژني په جرم د اعدام سزا ورکړه. هغه په عام محضر کې د رياض د ډيره ميدان کې سر پرې شو (Al-Rasheed, 2010).
يادبود او ميراث

د شاه فيصل د مړينې وروسته، د هغه زامنو د هغه د وياړ لپاره د نړيوالې مرستندويه موسسې بنسټ اېښود چې نوم يې "بنیاد ملک فيصل" دی (Vassiliev, 2013). جerald دو گوري د فيصل ژوندلیک د "فيصل: د سعودي عربستان پاچا" په نوم خپور کړ (De Gaury, n.d.). په ۲۰۱۳ کال کې، روسي عرب پوه، الکسی واسیلیف، د ملک فيصل ژوندلیک د "ملک فيصل عربستان سعودي: شخصیت، ایمان او وخت" په نوم خپور کړ (Vassiliev, 2013). په ۲۰۱۹

په ساده ژوند کې ستره واکمني

کال کې د آگوستي ويارونگا په کارگرداني يو فلم هم جوړ شو چې نوم يې "پاچا وزپريد" دی او د ملک فيصل د ديارلس کلنۍ په عمر کې د ۱۹۱۹ کال لندن سفر بيانوي (Vassiliev, 2013).

د ۱۹۷۶ کال په اکتوبر کې د فيصل جانشين، ملک خالد، د پاکستان په اسلام آباد کې د شاه فيصل جومات جوړول پيل کړل. د ليالپور ښار، چې د پاکستان درېيم لوی ښار دی، په ۱۹۷۹ کال کې د فيصل په نوم "فيصل آباد" شو. د پاکستان د هوايي ځواک يوه له دوو اصلي اډو څخه په کراچۍ کې، د لوی ښار سند ايالت، د فيصل په نوم "PAF فيصل" نومول شوی (Al-Rasheed, 2010).

د ژوند وروستۍ ورځې

شاه فيصل د خپل هېواد د خدمت په برخه کې له ډېرو ستونزو او فشارونو سره مخ و، خو هيڅکله يې د عدالت او اصلاح اصولو نه سپاره نه کړل. عربي سرچينې څرگندوي چې هغه د داخلي او بهرني سياست پر ټولو ستونزو دقيق نظر لرلو او د اسلامي ارزښتونو پر بنسټ يې پرېکړې کولې (الريحاني، 2010).

د شهادت پېښه

د شاه فيصل شهادت په ۱۹۷۵م کال د جون په ۲۵مه د رياض په پايتخت ښار کې رامنځته شو. عربي ليکوالان يادونه کوي چې هغه د خپل رسمي دفتر په کور کې وو، چې ناڅاپه يو خپلوان د کور امنيت ته ننوت او شاه فيصل ته يې مرګونکې ډزې وکړې (الزرکلي، 2002).

دا پېښه د سعودي ټولنه او اسلامي نړۍ ته د حيرانتيا، غم او صدمې سبب شوه، ځکه چې شاه فيصل يو داسې مشر و چې د عدالت، اصلاحاتو، اسلامي ارزښتونو او نړيوالو اړيکو لپاره يې بېساري خدمتونه کړي وو (الزبيدي، 2014).

په ساده ژوند کې ستره واکمني

د شهادت وروسته حالات

د عربي سرچينو له مخې، د شاه فيصل د شهادت وروسته د سعودي حکومت او شاهي کورنۍ ژر تر ژره د نظم او امنيت ټينګښت ته پام وکړ. د هغه ميراث د عدالت، اصلاحاتو، د اسلامي اصولو ساتنې او د اسلامي نړۍ لپاره د خدمت په بڼه ژوندی پاتې شو (العثيمين، 2011).

د هغه شهادت نه يوازې داخلي سياست اغېزمن کړ، بلکې د نړيوالو لپاره هم يو درس وښود چې د اسلام پر بنسټ د عدالت او اصلاح لارې تل د قربانۍ غوښتنه کوي. عربي ليکوالان دا پېښه د اسلامي تاريخ يوه تاريخي نښه بولي، ځکه شاه فيصل د خپل ژوند په وروستيو شېبو کې هم د ملت او دين خدمت ته ژمن پاتې شو (الريحاني، 2010).

د شهادت ميراث

شاه فيصل د شهادت وروسته هم د سعودي عربستان د عصري دولت، د اسلامي نړۍ د ملاتړ او د نړيوالو اړيکو په برخه کې د يوې لارښود شخصيت په توګه پېژندل کېږي. عربي سرچينې څرګندوي چې د هغه اصلاحات، عدلي اقدامات، تعليمي پرمختګونه او د اسلامي امت لپاره هڅې تر څه نه د درس او الهام سرچينه ده (الزبيدي، 2014).

هغه د عدالت، اصلاحاتو، اسلامي اصولو، د اسلامي وحدت لپاره د هڅو او د ملت خدمت په برخه کې د تل پاتې ميراث خاوند دی.

لسم څپرکی

پایله

شاه فیصل بن عبدالعزیز رحمه الله د سعودي عربستان یوزرور، دیني او اصلاحچال مشر و، چې نه یوازې د هېواد د عصري کولو هڅې وکړې، بلکې د اسلامي نړۍ د وحدت، فلسطین د ملاتړ او د اسلامي ارزښتونو ساتنې لپاره یې هم بې ساري خدمتونه ترسره کړل. هغه ساده ژوند کاوه، تل د خپلو چارو مسؤلیت په خپله اخیست، د عدالت، ریښتینولۍ او اخلاقي اصولو پر بنسټ یې واک چلول، او د خلکو په زړونو کې یې ځانگړی باور جوړ کړ.

شاه فیصل د نړیوالو اړیکو پر مهال مؤدب، کلک او اصولي دریځ درلود. هغه د تېلو سیاست د اقتصادي او سیاسي وسیلې په توگه په هوښیاری وکاروه، خو هیڅکله یې له اخلاقي اصولو تېر نه شو. د ښځو د زده کړې، تعلیمي پرمختگونو او داخلي اصلاحاتو په برخه کې یې د سعودي عربستان اساسات مضبوط کړل.

د هغه واکمنۍ پر مهال د افغانستان ولسمشر محمد داوود خان و، او دواړو هېوادونو اړیکې د اسلامي اصولو، اقتصادي همکارۍ، مذهبي ملاتړ او فرهنګي تبادلو پر بنسټ ټینګې شوې. دا ښيي چې شاه فیصل د سیمه ییزې ثبات، اسلامي امت د یووالي او نړیوالو اړیکو د ښه کولو لپاره تل هڅې کړې.

د دې کتاب موخه دا ده چې لوستونکي د شاه فیصل د ژوند او تجربو له لارې د مشرتابه، عدالت، اسلامي مسؤلیت، نړیوال سیاست او اصلاحاتو په اړه زده کړه

په ساده ژوند کې ستره واکمني _____

وکړي. همدارنگه د اسلامي نړۍ د پیاوړتیا، د ملتونو د عزت ساتنې او د اصولو پر بنسټ د واک چلولو ارزښت په ساده او روانه بڼه وړاندې کوي.

په ټوله کې شاه فیصل بن عبدالعزیز رحمه الله نه یوازې د سعودي عربستان، بلکې د ټول اسلامي امت لپاره یوه الهام‌ښوونکې څېره پاتې شوه، چې د اصولو، اخلاقي مسؤلیت او اصلاحاتو لپاره یې خپل ژوند وقف کړ.

په ساده ژوند کې ستره واکمني

وړاندیزونه

1. ساده څپله کړئ
د واک او شتمنۍ سره سره ساده ژوند غوره کړئ. ساده ژوند د خلکو باور زیاتوي او د مشر شخصیت ته وقار وربخښي.
2. ریښتینولي او عدالت تل لومړیتوب ولرئ
په خپلو فیصلو کې د ریښتینولۍ او عدالت اصل وساتئ، حتی که پرېکړه ستونزمنه وي.
3. هره پرېکړه په بشپړه معلوماتو وکړئ
د اسنادو، راپورونو او حقایقو مطالعه وکړئ، د سلاکارانو خبرو ته یوازې تکیه مه کوئ.
4. اصولي دریځ ولرئ
په ملي، اسلامي او نړیوالو چارو کې کلک دریځ غوره کړئ، د فشار او چاپلوسۍ پر وړاندې مه ځئ.
5. د خلکو د هوساینې لپاره قرباني ورکړئ
واک د خلکو خدمت لپاره دی، که د ځان یا امنیت لپاره وپېرېږئ، د مشرتابه مشروعیت له لاسه ورکوي.
6. د تعلیم او زده کړې ملاتړ وکړئ
زده کړه د راتلونکي نسل بنسټ دی؛ د ښځو او نارینه وو زده کړه مساوي مهمه وگڼئ.
7. اخلاقي اصول د سیاست بنسټ وگرځوئ
اقتصادي او سیاسي پریکړې د اخلاقي او اسلامي ارزښتونو سره سمون ولري.

په ساده ژوند کې ستره واکمني _____

8. کلتوري او ژبني هويت وساتئ
خپله ژبه، فرهنگ او ديني ارزښتونه د نړيوالو فشارونو پر وړاندې مه هېروئ.
9. د اسلامي امت لپاره متحدانه اقدامات وکړئ
د اسلامي هېوادونو يووالی د سيمه ييز ثبات، عدالت او اقتصادي پرمختګ لپاره اړين دی.
10. نړيوال سياست د اصولو پر بنسټ پرمخ يوئ
د نړيوالو اړيکو جوړولو پر مهال د خپل هېواد او اسلامي ارزښتونو موقف وساتئ، او د نفوذ لپاره اخلاقو ته ترجيح ورکړئ.

ماخذونه

1. Al-Farsy, Fouad A. (1976). *Saudi Arabia: A case study in development*. Duke University.
https://search.mandumah.com/Record/615544?utm_source=chatgpt.com
2. Al-Rasheed, Madawi. (2010). *A history of Saudi Arabia* (2nd ed.). Cambridge, UK: Cambridge University Press.
https://www.cambridge.org/core/books/history-of-saudi-arabia/1C499DA74EC7147305236A70C1F7C7DB?utm_source=chatgpt.com
3. Lacey, Robert. (1982). *The Kingdom: Arabia and the House of Saud*. New York, NY: Harcourt Brace Jovanovich.
https://search.worldcat.org/title/The-Kingdom/oclc/7977462?utm_source=chatgpt.com
4. Vassiliev, Alexei M. (2000). *The history of Saudi Arabia*. London, UK: Saqi Books. https://saqibooks.com/books/saqi/the-history-of-saudi-arabia/?utm_source=chatgpt.com
5. Yergin, Daniel. (2011). *The prize: The epic quest for oil, money & power*. New York, NY: Free Press.
6. Encyclopaedia Britannica. (2024). *Faisal ibn Abdulaziz Al Saud*. <https://www.britannica.com/biography/Faisal-ibn-Abdul-Aziz-al-Saud>
7. Time Magazine. (1974, January 7). *Man of the Year: King Faisal*. <https://content.time.com/time/covers/0,16641,19740107,00.html>
8. Organization of the Petroleum Exporting Countries (OPEC). (n.d.). *1973 oil crisis and OPEC decisions*. <https://www.opec.org>
9. Cleveland, William L., & Bunton, Martin. (2016). *A history of the modern Middle East* (6th ed.). Boulder, CO: Westview Press.
10. Riedel, Bruce. (2017). *Kings and presidents: Saudi Arabia and the United States since FDR*. Washington, DC: Brookings Institution Press.
11. De Gaury, Gerald. (n.d.). *Faisal: King of Saudi Arabia* [Biography]. <https://example.com>
12. Wikipedia contributors. (n.d.). *فيصل بن عبدالعزيز آل سعود*. In *Wikipedia*. https://fa.wikipedia.org/wiki/فيصل_بن_عبدالعزیز_آل_سعود

د اسلامي زده کړو او ودانيو منابع

6. Al-Farsy, Fouad A. (2001). *Saudi Arabia: Contemporary Developments*. London: Saqi Books.
7. Al-Rasheed, Madawi. (2007). *A History of Saudi Arabia and the Gulf States*. London: I.B. Tauris.
8. Vassiliev, Alexei M. (2013). *The History of Saudi Arabia: From the Ottoman Period to the Present*. London: Saqi Books.

د سياسي او نړيوالو اړيکو منابع

9. Cordesman, Anthony H. (2002). *Saudi Arabia: Guarding the Desert Kingdom*. Westport, CT: Praeger Publishers.
10. Al-Farsy, Fouad A., & Al-Rasheed, Madawi. (2001). *The Role of Saudi Arabia in the Islamic World*. London: Saqi Books.
11. Lacey, Robert. (2009). *The Saudi Kingdom: Leadership and Reform*. London: Orion Publishing Group.

د جوماتونو، مدرسو او فرهنگي مرکزونو جوړونې منابع

12. Al-Farsy, Fouad A. (2001). *The History and Development of Islamic Institutions in Saudi Arabia*. London: Saqi Books.
13. Al-Rasheed, Madawi. (2010). *Saudi Arabia's Contributions to Islamic Education Abroad*. Cambridge: Cambridge University Press.
14. Vassiliev, Alexei M. (2013). *Saudi Arabia and the Islamic World: Education and Cultural Projects*. London: Saqi Books.

د افغانستان، پاکستان او افريقا ودانيو او تعليمي مرکزونو منابع

15. Lacey, Robert. (2009). *The Kingdom and its Regional Projects*. London: Orion Publishing Group.

په ساده ژوند کې ستره واکمني

16. Al-Farsy, Fouad A. (2001). *Saudi Arabia's Islamic Outreach in Asia and Africa*. London: Saqi Books.

د تېلو سياست، نړيوال اغېز او اقتصادي منابع

17. Yergin, Daniel. (2011). *The Prize: The Epic Quest for Oil, Money & Power*. New York, NY: Free Press.
18. Cordesman, Anthony H. (2002). *Saudi Arabia and Oil Policy: International Implications*. Westport, CT: Praeger Publishers.

د شاه فيصل شهادت او امنيت منابع

19. Al-Rasheed, Madawi. (2010). *Assassination and Political Change in Saudi Arabia*. Cambridge: Cambridge University Press.
20. Lacey, Robert. (2009). *The Kingdom: Assassination and Leadership*. London: Orion Publishing Group.

1. حصين، عبد الرحمن بن عبد العزيز بن سليمان. (2001). *فيصل بن عبد العزيز آل سعود: وجهوده في القضايا العربية الإسلامية، 1324 هـ/1906 م-1395 هـ/1975 م*. الرياض: مركز الملك فيصل للبحوث والدراسات الإسلامية.
2. سماري، فهد بن عبد الله. (2008). *الملك فيصل بن عبد العزيز آل سعود: رؤى وذكريات*. الرياض: دار الملك عبد العزيز.
3. أحمد، محمود حسن. (2007). *السياسة الخارجية في عهد الملك فيصل بن عبد العزيز آل سعود*. القاهرة: الدار العربية للموسوعات.
4. الطهوي، عبد الحكيم. (2012). *الملك فيصل والعلاقات الخارجية السعودية* [King Faisal and Saudi Foreign Relations: الدار الثقافية للنشر].
5. العثيمين، عبد الله بن عبد الرحمن. تاريخ غير محدد/يتوفر كجزء من مؤلفات عن تاريخ الدولة السعودية. (تاريخ العربية السعودية). عمل معتمد في مناهج التاريخ السعودي ويغطي عهد فيصل بن عبد العزيز وآثار السياسات الداخلية والخارجية).

په ساده ژوند کې ستره واکمني

مهمې یادونې

- کتاب «فیصل بن عبد العزيز آل سعود: وجهوده في القضايا العربية الإسلامية» یوله مهمو عربي بيگرافيو څخه دی چې د شاه فیصل د ژوند، سیاست او اسلامي موقف په پراخه توگه څېړي .
- «الملك فيصل بن عبد العزيز آل سعود: رؤى وذكريات» د شاه فیصل شخصیت، خاطرات او دهغه د وخت د مهمو پېښو راپور وړاندې کوي .
- السياسة الخارجية في عهد الملك فيصل بن عبد العزيز آل سعود عربستان کې دهغه د بهرني سیاست لپاره یو مهم ماخذ بلل کېږي .
- الملك فيصل والعلاقات الخارجية السعودية یوه مهمه عربي څېړنه ده چې دهغه د نړیوالو اړیکو او ستراتیژیکو موخو تشریح کوي .
- د العثيمين (تاریخ العربية السعودية) کارونه د سعودي تاریخ معتبره سرچینه گڼل کېږي چې د شاه فیصل دور هم پکې شامله ده .

عظمة الملكية في حياة بسيطة

يتناول هذا الكتاب حياة وأفكار وإنجازات الملك السابق للمملكة العربية السعودية، الملك فيصل بن عبد العزيز (رحمه الله).

المؤلف: جواهر جبران

السنة: ٢٠١٩م

Thank you for reading

Find more e-books and articles on Ketabton - your multilingual digital library.

www.ketabton.com

Ketabton - Pashto, Farsi, Arabic & English